

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΙ ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΙΑΚΟΙ.

Ἐὰν ἦτο δυνατόν ἡ φωνὴ τοῦ δικαίου νὰ κατισχύῃ τῆς φωνῆς τοῦ ἀδίκου, ὅσάκις τὸ πάθος ἐμπνέει τὴν τελευταίαν, αἱ δικαστικαὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφοραὶ θὰ ἐξηρτῶντο ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς ἀληθείας. Ἐν τούτοις ἀνευ ὑπερβολῆς δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ εἰς δικαστικὰς ἐριδας γονιμότης τοῦ πάθους ἀπέναντι τῆς γονιμότητος τῆς ἀγνοίας ὀλίγον ἀπέχει τῆς ἀναλογίας ὡς 9 : 1. Μήπως οἱ ὀφειλέται ἀγνοοῦσι τὰς πρὸς τοὺς δανειστάς αὐτῶν ὑποχρεώσεις ; Μήπως ἡ ἀπληστία τῶν τελευταίων ἐνεργεῖ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν ; Καὶ ὅταν ἐπιζητῇ τις τὸ ἀλλότριον κτῆμα, δὲν ὑπάρχει ἄραγε ἐσωτερικὸς ἐν ἑαυτῷ ἔλεγχος ; Ἄρα κακὸν, εἶπε τις, ἡ ἀγνοία τοῖς ἀνθρώποις»· καὶ ὅμως ὡς χεῖριστον εἶναι τὸ μεταξὺ αὐτῶν πάθος ! Αὐτὸ συνταράσσει πλείον ἢ τὸν πόλεμον τὴν κοινωνικὴν ἁρμονίαν, ἢ πάντα ἄλλοις αἰτίαι.

Τοιοῦτοτρόπως μεγάλην σημασίαν κέκτηται ὁ θεσμὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ δικαστηρίου ἐξαγνίζει τὰ πάθη καὶ, ἀποδιώκων τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀχλὺν τῆς ψυχῆς, καθαρίζει τὴν πρὸς ταύτην ὁδὸν τοῦ δικαίου. Ἐννοῶ ὅτι ἐὰν ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι τύπος νεκρὸς, καρποὺς δὲν δύναται νὰ παράξῃ. Τὸ πᾶν λοιπὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ιδιότητος ἐκείνων, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εἶναι ἐμπειπιστευμένη ἡ λειτουργία αὐτοῦ. Ἐὰν οὗτοι εἶναι ἐβδομηκοντάδραχμοι π. χ. εἰρηνοδίκαι, τοὺς ὁποίους ὡς ξηρὸν φύλλον δένδρου κινεῖ κατ' ἀνέ-

μων τὸ συμφέρον τοῦ πρώτου ραδιούργου, μὴ ὀμιλῶμεν περὶ νομοθετικῆς σπουδαιότητος. Ἐὰν ὅμως οἱ πρῶτοι ἐπὶ περιουσία, ἐπιστήμη καὶ ἀρετῇ ἄνδρες τῆς κοινότητος ἐμπνεύονται ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ εἰρηνοποιοῦ, μὴ ἐρευνᾶτε περὶ τοῦ βιωσίμου τοῦ θεσμοῦ, διότι ἤδη οὗτος ζεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἰδέα τῆς πρὸ τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων μεσολαβήσεως τῆς πολιτείας κρύπτεται ἐν τῷ σκότει τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας. Οἱ τεσσαράκοντα κατὰ δῆμους δικασταὶ τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες τὴν χώραν πᾶσαν περιήρχοντο χάριν τῆς πρώτης δικαιοσύνης τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ δημόσιοι τῶν Ἀθηνῶν διαιτηταὶ (440 κατὰ Οὐλπιανὸν, ἢ 404 κατὰ τὸ ἐπὶ Ἀντικλέους ψήφισμα), οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις τὴν πατριαρχικὴν τῆς λύσεως τῶν διαφορῶν περίοδον, ἀποτελοῦσι σπουδαῖα ἔχνη τῆς συμβιβαστικῆς ταύτης ἐν τῇ νομίμῳ τάξει ἀποστολῆς. Τὰ ἔχνη ταῦτα διαβαίνουν ἐνωρὶς εἰς τὴν Ρώμην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ μὲν ναὸς τῆς Ὁμονοίας παράκειται τῇ δικαστικῇ Ἀγορᾷ, ὁ δὲ Δωδεκάδελτος νόμος περὶ πολλοῦ ποιεῖται τῶν δικαζομένων τὸν συμβιβασμὸν, ἐπιδράσας μέχρι τῆς τελευταίας νομοθετικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως, καθ' ἣν ἐκ τῶν κυριωτάτων δικαστικῶν ἔργων ἐθεωρεῖτο (Νεαρά 424) καὶ ἡ πρὸς συμβιβασμὸν παρόρμησις.

Ὅταν ὁ Ἑλληνο-Ρωμαϊκὸς κόσμος κατέπεσεν ὑπὸ τὰ τραύματα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀπὸ κοινῆς τρόπον τινὰ συμπράξεως τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀρκτικῆς Ἀνατολῆς, κατήνεγκον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ βάρβαροι τοῦ Μεσαιῶνος, ὁ χριστιανισμὸς παρέλαβε τὴν συμβιβαστικὴν πρὸ τῆς δικαιοσύνης ἰδέαν ὑπὸ τὰς θείας τοῦ Εὐαγγελίου ἐμπνεύσεις. Ἀπαντῶμεν αὐτὴν ἐν τῇ διοικητικῇ τῆς ἐκκλησίας ἐνεργείᾳ, τὴν ὁποίαν μέχρις ἡμῶν διέσωσαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς δούλης Ἑλλάδος, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτῶν καθηκόντων διετήρησαν φιλοτίμως καὶ τὸ τῆς δικαστικῆς μεταξὺ τῶν πιστῶν συμφιλίωσης. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπόψεως ταύτης, ἡ πρώτη ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ βίῳ συστηματικὴ ἐμφάνισις τοῦ πρὸ

δίκης συμβιβασμοῦ ἀπαντᾶται ἐν Ὀλλανδίᾳ. «Ὁ καλλίτερος νόμος, τὸ ἀξιολογώτερον ἅμα δὲ καὶ ὠφελιμώτερον ἔθιμον ἐξ ὧν ποτὲ εἶδον, ἔγραφεν ὁ Voltaire τῷ 1745, ὑπῆρξεν ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ὅταν δύο ἄνθρωποι θέλωσι νὰ ἀντιδικήσωσιν, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπισκεφθῶσι κατὰ πρῶτον τοὺς συμβιβαστὰς δικαστὰς, ὀνομαζομένους εἰρηνοποιούς. Ἐὰν οἱ διάδικοι ἔχωσι μεθ' ἑαυτῶν δικηγόρον ἢ πληρεξούσιον, διατάσσεται ἡ ἀποχώρησις τῶν τελευταίων, ὅπως ἀφαιροῦνται τὰ ξύλα ἐκ πυρᾶς, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ σβυσθῇ. Τότε οἱ εἰρηνοποιοὶ λέγουσι πρὸς τοὺς διαδίκους.—Εἴσθε πολὺ μωροὶ θέλοντες νὰ καταφάγητε τὸ ἀργύριόν σας καὶ νὰ γίνητε ἀμοιβαίως δυστυχεῖς· ἔλθετε νὰ σᾶς συμβιβάσωμεν ἀνευ τινὸς ἐξόδου.—Ἐὰν ἡ λύσσα τῆς στρεψοδικίας εἶναι πολλὴ ἰσχυρὰ παρὰ τοῖς διαδίκους, παραπέμπονται οὗτοι εἰς ἑτέραν ἡμέραν, ἵνα μαλακύνῃ ὁ χρόνος τὰ συμπτώματα τῆς νόσου αὐτῶν· ἡ δὲ ἀναβολὴ αὕτη ἐπαναλαμβάνεται δις καὶ τρίς. Ἀλλ' ἐὰν ἡ μανία αὐτῶν εἶναι ἀθεράπευτος, τοῖς ἐπιτρέπεται ὁ δικαστικὸς ἀγὼν, ὅπως ἀφίνονται εἰς τὴν μάχαιραν τῶν χειρουργῶν τὰ γαγγραινώδη τοῦ σώματος μέλη. Τότε ἡ δικαιοσύνη τίθησι τὴν χεῖρα αὐτῆς».

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος πρακτικὴ διαίρεται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, διότι ἐπιχειροῦσι τὸν συμβιβασμὸν τῶν διαδίκων ἢ οἱ τακτικοὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν δικασταὶ ὡς ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ, ἢ ὑπάρχει διωρισμένη ἰδιαιτέρα ἀρχή, ἥτις πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δίκης ἐπιμελεῖται τοῦ συμβιβασμοῦ ὡς ἐν Ἑλλάδι καὶ Γαλλίᾳ. Περισσότερον νὰ σημειωθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐπικρατοῦσα κατὰ τόπους ποικιλία ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑποκειμένας εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ ὑποθέσεις.

Ἡ πρώτη μέθοδος λειτουργεῖ μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου παραστάσεως τῶν διαδίκων διατάσσεται ἡ προσωπικὴ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ προέδρου. Ἐὰν δὲν ὑπακούσῃ ὁ διάδικος, τὸ δικαστήριον θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ἀσυμβιβάστου χαρακτηριστὸς καὶ ἐπιφυλάσσεται τὴν ἐν ταῖς δικαστικαῖς δαπάναις

καὶ ἀποζημιώσεις, προσθετέον δὲ καὶ προστίμοις, βαρείαν καταδίκην αὐτοῦ ἀναλόγως τοῦ μὴ βασίμου τῶν ἀξιώσεων του. Ἐμφανιζομένων δὲ τῶν διαδίκων, ὁ πρόεδρος διορίζει δύο δικαστὰς, οἵτινες ὑποβάλλουσιν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. Τοιουτοτρόπως ἐξακριβοῦνται τὰ θέματα, ἐφ' ὧν συμφωνοῦσι καὶ ἐφ' ὧν διαφωνοῦσιν οἱ διάδικοι, προσάγονται δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀποδεικτικὰ μέσα. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω οἱ συμβιβασταὶ δικασταὶ ἐπιχειροῦσι τὴν ἐπεικῆ συνενόησιν τῶν διαδίκων, συντάσσεται δὲ πρακτικὸν περιέχον ὅλας τὰς περιστάσεις. Ἡ προσωπικὴ αὐτῆ ἐνέργεια τῆς συμβιβαστικῆς διαδικασίας πάσχει τὴν ἐξάλειψιν, ὅτι ὁσάκις λόγῳ ἀσθενείας, γήρατος ἢ ἄλλης τινὸς ἀνωτέρας ἀνάγκης καθίσταται δυσχερεστάτη ἢ προσωπικὴ ἐμφάνισις τῶν διαδίκων, ἐπιτρέπεται ἢ διὰ πληρεξουσίου παράστασις αὐτῶν ἐνώπιον τῶν συμβιβαστῶν, ἐὰν οὗτοι δὲν προτιμῶσι νὰ διορίσωσιν ἐπιτόπιον δικαστὴν εἰς ἀναπλήρωσιν των.

Ἡ ἑτέρα μέθοδος στηρίζεται ἐπὶ τῆς προεισαγωγικῆς ἐνεργείας τοῦ εἰρηνοδίκου. Ὅσαι ὑποθέσεις ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ὡς ὑπαγόμεναι εἰς τὴν συμβιβαστικὴν ἐννοίαν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς δικαιοσύνης, ἵνα διαβῶσι διὰ τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς εἰρηνοποιίας. Ἄλλοι δικασταὶ διὰ τὴν δίκην καὶ ἄλλοι διὰ τὴν εἰρήνην. Ἄρα γε ἐξασφαλίζονται ἐντεῦθεν πλειότερον οἱ κατ' ἀμφοτέρας σκοποί; Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς πείρας, εἶναι πολὺ ἀμφίβολον τοῦτο, διότι παρ' ἡμῖν ἐκτὸς σπανίων περιστάσεων ἢ πρὸς ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου διαδικασία μετετρέπη ἐνωρὶς εἰς σταθμὸν τινα χρονοτριβῆς καὶ πρὸς τὸν ἐνάγοντα δυσάρεστον καὶ πρὸς τὸν ἐναγόμενον ἀκαρπον. Ἐννοῶ ὅτι ἐξασχεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεγάλην ἐπιρροὴν ὁ χαρακτήρ τῶν δικαζομένων. Ἄλλ' ὑποθέτω ὅτι ἡ κυριώτερα ἐποψις τούτου θὰ συνεδέετο σκοπιμώτερον πρὸς τὴν συμβιβαστικὴν μεσολάβησιν τῶν δικαστῶν ἀκριβῶς ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσιν εἰς χεῖρας καὶ τὴν κυρίαν ἐπὶ τοῦ ὄλου ἀπόφασιν. Τοιουτοτρόπως ἢ διαδικασία τοῦ πρὸ δίκης συμβιβασμοῦ θὰ περιεβάλλετο

ὑπὸ φωτὸς καὶ πρακτικῆς ἰσχύος ἀνωτέρων πάσης ἐκτιμῆως.

Ἐὰν τὴν ἀρχὴν ταύτην μεταφέρωμεν εἰς τὰ πορίσματα τοῦ παρ' ἡμῖν εἰρηνοδικιακοῦ ἐν γένει συμβιβασμοῦ, παρατηροῦμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ἐπισήμων ἀπογραφικῶν πινάκων, ὅτι οἱ εἰρηνοδίκαι τῆς Ἑλλάδος κατῴρωσαν τῷ 1856 μὲν 4721 συμβιβασμοὺς, τῷ 1857 δὲ 5139, τῷ 1858 δὲ 5334, τῷ 1871 δὲ 12384, τῷ 1872 δὲ 11390. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπόψεως τῆς μετὰ τὸ 1864 αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐγείρεται τὸ ζήτημα: ἐκ τῶν συμβιβασμῶν τούτων πόσοι ἀνήκουσιν εἰς δίκας ἐφ' ὧν δικάζουσιν οἱ εἰρηνοδίκαι, καὶ πόσοι εἰς δίκας ἐφ' ὧν ἀπλῶς μεσολαβοῦσιν οὗτοι ὡς συμβιβασταί; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δὲν ἀπαντῶσιν οἱ ἐπίσημοι πίνακες. ἀντ' αὐτῶν ὁμως ὁμιλεῖ ἢ ἐν τῇ νομικῇ πρακτικῇ κοινῇ συνείδησις, ἥτις πάντῃ ἀσήμαντον θεωρεῖ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐνώπιον τῶν εἰρηνοδικῶν ἀποπείρας πρὸς συμβιβασμὸν. Καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὸ σπουδαῖον τῶν κατορθωθέντων συμβιβασμῶν ἀνήκει εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν τῶν Εἰρηνοδικῶν διεξαγομένας δίκας. Ἔτινος ἕνεκα νὰ μὴ εἰσαχθῇ ἡ μέθοδος αὕτη καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων λυομένας διαφοράς; Ἐὰν φέρη καρποὺς, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ ἐκτεθέντες ἀριθμοί, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰρηνοδίκου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνωτέρα ἐνέργεια τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικείων καὶ τῶν δικαστῶν αὐτοῦ θὰ στεφανωθῶσι διὰ πλείονος ἐπιτυχίας. Μήπως τὰ εἰρηνοδικιακὰ προηγούμενα δὲν ἀποτελοῦσι δοκιμασίαν λίαν ἐνθαρρυντικὴν;

Ἡ Ὁλλανδο-Πρωσικὴ μέθοδος τῆς ὑπ' αὐτῶν τῶν τῆς ὑποθέσεως δικαστῶν ἐπιμελείας τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν διαδίκων ἀρμόζει ἐν Ἑλλάδι πολὺ περισσότερον τοῦ ὅσον ὑπέθεσαν οἱ εἰσαγαγόντες παρ' ἡμῖν τὴν εἰρηνοδικιακὴν ἀπλῶς ἀπόπειραν. Τὸ ρεῦμα τῶν νομικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἀπέβλεψαν εἰς τὴν μεταποίησιν τοῦ δικαστοῦ εἰς τυφλὴν μηχανήν, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ποῦ μὲν ἐπέτυχεν ὑπὲρ πολὺ, ποῦ δὲ ἐντελῶς ἠστόχησεν. Ἡ Ἑλβετικὴ (Γενεύη) νομοθεσία, μεθ'

ὄλην τὴν ἐν αὐτῇ κατάργησιν τῆς ἐξαναγκαστικῆς ἀποπείρας πρὸς συμβιβασμὸν, διετήρησεν ἐν τούτοις τὴν οὐσίαν τῆς εὐρείας ταύτης ιδέας· διότι καὶ ἐνώπιον τῶν Πρωτοδικείων καὶ ἐνώπιον τῶν Ἐφετείων, εἴτε πρὸ τῆς συζητήσεως, εἴτε καὶ μετ' αὐτὴν, ὅσαι ὑποθέσεις κριθῶσιν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς συμβιβάσιμοι, ἀνατίθενται εἰς ἓν μέλος αὐτοῦ ἵνα τὸ κατορθώσῃ. Ἐπαθεν ἐκ τῆς νομοθετικῆς ταύτης προνοίας ἡ δημοκρατικὴ δικαιοσύνη;

ΒΙΛΑΓΕΤΙΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, λαβὼν τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πρωτεύουσας αὐτοῦ, εἶναι τὸ μεγαλύτερον τῶν Βιλαγετίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Περιλαμβάνει ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἀρχαίαν Θράκην, πλὴν τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως χωριζομένης διὰ γραμμῆς ἀρχομένης ἐν τῷ Εὐξείνῳ βορειότερόν τι τῆς λίμνης Δέρκων καὶ διηκούσης μέχρι τοῦ ἐν τῇ Προποντίδι Τσιεκμετζιέ.

Τὸ Βιλαγέτιον ὀρίζεται ἀρκτικῶς ὑπὸ τῆς σειρᾶς τοῦ Αἴμου, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων πρὸς δυσμᾶς αὐτοῦ κορυφῶν καὶ τῶν Πυλῶν τοῦ Τραϊανοῦ μέχρι τοῦ ἐν Εὐξείνῳ Αἰμονίου ἀκρωτηρίου (Αἴμου Ἄκρας=Ἐμινέτουρα), ἀνατολικῶς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νοτιανατολικῶς ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, μεσημβρινῶς ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ δυτικῶς ὑπὸ γραμμῆς, ἀρχομένης δυτικώτερον τῶν Πυλῶν τοῦ Τραϊανοῦ, ἐνθα ὁ κλάδος τῆς Ῥοδόπης ἀποχωρίζεται τοῦ Αἴμου, διευθυνομένης πρῶτον μὲν βορειοδυτικῶς πρὸς τὴν βορειότεραν κορυφὴν τῆς ἀνατολικότερας σειρᾶς τῆς Ῥοδόπης (Βάνια), ἐντεῦθεν δὲ ἀκολουθοῦσης διὰ τῶν ἀκρωρείων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τὴν κυρίαν σειρὰν τῆς Ῥοδόπης, διευθυνομένην ἀπὸ τὸ ΒΔ πρὸς τὸ ΝΑ, καὶ ἀπὸ τῶν μέσων περίπου

αὐτῆς καθηκούσης ἔπειτα καθέτως ἄχρι τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Λιμνοθαλάσσης, Πόρτο-λαγῶ κοινῶς καλουμένης.

Ἡ ὄλη ἔκτασις τῆς χώρας ταύτης ὑπολογίζεται εἰς ἑπτακισχίλια περίπου τετραγωνικά μυριόμετρα. Ἐχει δὲ σχῆμα παραλληλογράμμου λεκανοπεδίου, περικλειομένου πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων ἤτοι πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Αἴμου, πρὸς δυσμᾶς ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Στράντζας (Σαλμυδησοῦ;) παραλλήλως τῷ Εὐξείνῳ ἐκπεμπομένης, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Τεκίρ Δάγ (Προποντικῶν;) σχηματιζόντων καὶ τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. Διαρρέεται δὲ ἡ χώρα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ διαγώνιον αὐτῆς μῆκος ὑπὸ τοῦ Ἐβρου, ἐκπηγάζοντος μὲν ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, προσδεχομένου δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ Αἴμου τὸν Ζόναιρη (Ζούντζια), ἀπὸ δὲ τῆς Ῥοδόπης τὸν Ἄρδαν ἢ Ἀρτίακον, καὶ ἀπὸ τῆς Στράντζας τὸν Ἐργίνον ἢ Ἀγριάνα (Ἐργκενέ) καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Αἰγαῖον παρὰ τὸν Αἰνητικὸν κόλπον.

Ἐν γένει τὸ Βιλαγέτιον τοῦτο τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀποκλίνον ἡρέμα πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ διακυματιζόμενον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ χθαμαλῶν βουνῶν καὶ λόφων καταφύτων, ἀρδευόμενον δὲ ὑπὸ τῶν προειρημένων ποταμῶν καὶ τῶν πολυπληθῶν παραποταμίων του, εἶναι προσφυστάτον εἰς πᾶν εἶδος γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ εὐφορώτατον.

Διοικητικὴ διαίρεσις. — Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως διαιρεῖται εἰς πέντε διοικήσεις (Σατζιάκ ἢ Μουτασαφερλίκ) ἤτοι τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐνθα ἔδρευε ὁ Βαλῆς (γενικὸς διοικητῆς) καὶ τὰς τῆς Φιλιππουπόλεως, Συλλίμου, Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως, εἰς τὰς ὁμωνύμους πόλεις τῶν ὁποίων ἔδρευε ἀνὰ εἷς Μουτασερίφης, ἤτοι διοικητῆς.

Ἐκάστη τῶν διοικήσεων τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς ὑποδιοικήσεις, ἢ ἐπαρχίας (Καζά ἢ Καϊμακαμλίκ), ἐκάστης τῶν ὁποίων προϊσταται εἰς ὑποδιοικητῆς (Καϊμακάμ). Τινὲς πάντων τῶν ἐπαρχιῶν ὑποδιαιροῦνται εἰς περιοχὰς (ἀθροίσματα

χωρίων), αἵτινες εἴτε διοικοῦνται ὑπὸ ὑποδεεστέρου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, Μουδῆρη καλουμένου καὶ ἐδρεύοντος ἐν τῇ κυριωτέρᾳ ἢ κεντρικωτέρᾳ κώμῃ, ὅτε αἱ περιοχαὶ ὀνομάζονται Μουδιρλίκια, εἴτε ἐξαρτῶνται καὶ διοικοῦνται ἀμέσως ἐκ τῆς ἐπαρχίας καὶ ὀνομάζονται Ναχαγιέδες ἢ Ναχιέδες, τούτεστι Προσαυξήματα.

Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲν μετὰ τοῦ Βιλαγέτιου τοῦ Δουνάβεως, καὶ πρὸς δυσμὰς μετὰ τῶν Βιλαγέτιων Θεσσαλονίκης καὶ Πρισρένης.

Πληθυσμός.—Κατὰ τὴν πρὸ ὀκτῶ περίπου ἐτῶν γενομένην ἀπογραφὴν καὶ τὰς γενομένας ἀκολούθως μερικὰς ἐπαναλήψεις αὐτῆς, ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀρρένων τοῦ Βιλαγέτιου, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους ἡλικίας βρεφῶν, ἀνέρχεται εἰς 652 675 ψυχὰς. Ἐὰν εἰς ταύτας προστεθῶσι ἰσάριθμοι ψυχαὶ θηλέων καὶ περὶ τὰς 30—35 χιλιάδας ξένων ὑπηκόων καὶ κινήτου πληθυσμοῦ ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τοῦ Βιλαγέτιου συμποσοῦνται εἰς 1340000 περίπου ψυχῶν. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἐπὶ χώρας τοσοῦτον εὐρείας καὶ εὐφόρου εἶναι προφανῶς δυσανάλογος, ἀλλ' οὐδὲν καὶ ἀπίθανος, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλῶν ὠρῶν ἐκτάσεις ἀπαντῶνται ἐν αὐτῇ τελείως ἀκατοίκοιτοι, καὶ ὅτι ὁ καθ' ὁριανδῆποτε διεύθυνσιν διερχόμενος τὴν χώραν ἀπαντᾷ συνεχῶς κοιμητήρια ἐγκαταλελειμένα, καὶ ἐρείπια χωρίων μηκέτι ὑπαρχόντων, ὡς πένθιμα μαρτύρια ἐκλιπόντος πληθυσμοῦ. Ἐν τούτοις φρονοῦσιν τινες, ὅτι ὁ κατὰ τὴν προβῆθεϊσαν ἀπογραφὴν πληθυσμὸς ὑπολείπεται κατὰ πολὺ τοῦ πραγματικοῦ, τὸν ὅποιον ἀναβιβάζουσιν εἰς δύο περίπου ἑκατομμύρια ψυχῶν, προβάλλοντες πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των α) τὴν ἀνακρίθειαν μεθ' ἧς ἐνηργήθη ἡ ἀπογραφὴ, β) τὸ πιθανότατον περιστατικὸν ὅτι αἱ διάφοροι κοινότητες ἀπέκρυψαν τὸν πραγματικὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν αὐτῶν, αἱ μὲν Ὀθωμανικαὶ διὰ τὴν στρατολογίαν, αἱ δὲ μὴ Ὀθωμανικαὶ διὰ τὸν στρατιωτικὸν φόρον, γ) ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν θηλέων εἶναι καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀνώτερος τοῦ τῶν ἀρρένων, καὶ τέλος δ) ὅτι αἱ μέχρις ἐνὸς ἔ-

τους, πιθανώτατον δὲ καὶ οἱ μέχρι δύο καὶ τριῶν ἐτῶν παῖδες δὲν συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ ἀπογραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ Βιλαγέτιου, ἐπομένως καὶ τῶν οικογενειῶν, κατὰ τὴν γενομένην ἀπογραφὴν, ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 222,347, ἐὰν ὑπολογίσωμεν ἀνὰ ἓν τοῦλάχιστον βρέφος, μὴ ἀπογραφέν ἐν ἐκάστη οἰκογενείᾳ, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐξάνει καὶ διὰ μόνης τῆς προσθήκης ταύτης κατὰ διακοσίας περίπου χιλιάδας ψυχῶν.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν μόνον τῶν ἐκ τῆς ἐπισήμου ἀπογραφῆς ἀριθμὸν τῶν ἀρρένων κατοίκων τοῦ Βιλαγέτιου τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀπέναντι 235 586 Μωαμεθανῶν ὑπολογίζονται εἰς 401 148 οἱ μὴ τοιοῦτοι. Ἡ ἀναλογία τῶν πρώτων πρὸς τοὺς δευτέρους εἶναι σχεδὸν εἰς 1:2. Ὁ Μωαμεθανικὸς πληθυσμὸς κατοικεῖ πρὸ πάντων τὰς πόλεις, τὰς ἀκρωρείας καὶ ὑπωρείας τῶν ὀρέων. Εἰς μὲν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας συνήθως ἀναμιξῆ μετὰ τῶν μὴ Μωαμεθανῶν, ἰδίως τῶν Χριστιανῶν, εἰς δὲ τὰς ἀκρωρείας καὶ ὑπωρείας συνήθως εἰς χωριστὰ χωρία ἢ μαχαλάδες (συνοικισμούς). Ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν τούτων οἱ οἰκοῦντες τὰς ὑπωρείας τοῦ Αἴμου καὶ τὴν Ροδόπην, ἰδίως δὲ τὴν ἐπαρχίαν Ἀλῆ Τζελεπῆ καὶ Σουλτάν Γερῆ, εἶνε ἰθαγενεῖς πάσης φυλῆς, μετὰ τὴν κατάκτησιν ἀσπασθέντες τὸν Μωαμεθανισμόν. Εἰς τὸν Μωαμεθανικὸν πληθυσμὸν καταλεκτέον προσέτι εἰκοσακισχιλίους περίπου Τατάρους καὶ Κιρκασίους μετανάστας, διεσκορπισμένους εἰς πλεῖστα χωρία τοῦ Βιλαγέτιου, ἰδίως δὲ εἰς τὰς διοικήσεις Σουλλίμνου καὶ Ραιδεστοῦ. Ἐκ τούτων δὲ αἱ Τάταροι, εἴτε εἰς τοὺς ἀγροὺς εἴτε ἐν ταῖς πόλεσι βιοῦντες, εἰσὶ γεωργικοὶ, βιομηχανικοὶ καὶ φιλόπονοί, οἱ δὲ Κιρκάσιοι, ζῶντες ἄχρι τοῦδε συμφικισμένοι εἰς χωρία ἴδια καὶ ἔνεκα τῶν νομαδικῶν καὶ ληστρικῶν αὐτῶν ἔξεων, ἦσαν ἡ ἀληθοῦς μᾶστιγξ τῶν περὶ χριστιανικῶν χωρίων· ἀλλ' ἐσχάτως ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, καταναγκάσασα τοὺς κυρίους νὰ χειραφετήσωσι τοὺς ἑαυτοὺς δούλους ἐπὶ ἀποζημιώσει, διεμοίρασε τὰς οἰκογενείας εἰς διάφορα χωρία, ἐλπίζουσα ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου θέλει συνειθίσει αὐτοὺς

εις τὴν ἐργασίαν καὶ τάξιν, καὶ θέλει τοὺς συγχωνεύσει ἐν-
τός τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ.

Ἡ κατὰ φυλὰς διαίρεσις τοῦ μὴ Μουσουλμανικοῦ πληθου-
σμοῦ ἀπαιτεῖ πλείονα μελέτην. Σημειωτέον ὅτι τὸν μὴ
Μουσουλμανικὸν πληθυσμὸν ἀποτελοῦσι κυρίως, καὶ σχεδὸν
ἐξ ἡμισείας, αἱ δύο δυστυχῶς ἀνταγωνιζόμεναι ἐν τῇ χώρᾳ
ταύτῃ φυλαί, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Βουλγαροσλαβικὴ. Καὶ οἱ
μὲν Ἕλληνες, κατὰ τι πολυπληθέστεροι τῶν Βουλγάρων,
κατέχουσι τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τμήμα τοῦ Βιλαγετίου,
ιδίως δὲ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὰς ἐπαρχίας Διδυμοτοίχου,
Φερρών, ἐν μέρει τὰς τῶν 40 Ἑκκλησιῶν καὶ τοῦ Βαβα-ἑσκί
ἐκ τῆς διοικήσεως Ἀνδριανουπόλεως, καὶ τὰς διοικήσεις
Καλλιπόλεως καὶ Ῥαιδεστοῦ, πυκνότεροι μὲν πρὸς τὰς
παραλίας, ἀραιότεροι δὲ πρὸς τὰ μεσόγεια. Οἱ δὲ Βουλγα-
ροσλάβοι τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ Βιλαγετίου, ιδίως δὲ
τὴν Φιλιππούπολιν, πυκνότεροι μὲν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ
Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, ἀραιότεροι δὲ εἰς τὰς πεδιάδας
καὶ ὀλίγοι εἰς τὰς παραλίας. Αἱ διοικήσεις Φιλιππουπόλεως
καὶ Συλλέμνου, πλὴν τῶν ἐν Εὐξείνῳ παραλίῳ πόλεων,
κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Βουλγάρων. Ἐκτὸς τῶν
Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ὁ μὴ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς
ἀποτελεῖται προσέτι, 1) ἐκ τεσσαράκοντα περίπου χιλιά-
δων Ἑβραίων, 2) ἐξ 25 περίπου χιλιάδων Ἀρμενίων, συνοι-
κούντων μετὰ τῶν Τούρκων καὶ Χριστιανῶν ἐν ταῖς πόλεσι
καὶ ταῖς κυριωτέραις κωμοπόλεσιν, 3) ἐκ τοῦ παρασίτου,
οὕτως εἶπεῖν, πληθυσμοῦ τῶν Γύφτων ἢ Ἀθιγγάνων, ὑπολο-
γιζομένων εἰς 16 περίπου χιλιάδας καὶ βιούντων νομαδι-
κῶς σχεδὸν πανταχοῦ τοῦ Βιλαγετίου.

Ἄξια δὲ ἰδιαιτέρας μνείας ἡγοῦμαι τὰ ἑξῆς· πρῶτον μὲν
ὅτι καὶ ἐν μέσῃ τῇ Θράκῃ ἀπαντῶνται δέκα περίπου ἀξιόλογα
χωρία λαλοῦντα τὴν Ἀλβανικὴν· δεύτερον, ὅτι ἐν τισὶ χω-
ρίοις, ὡς τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἄρδας
κείμενα Γιαλιὰ, Μπεκτέζιδες, Μπάρη, Οὐροῦμχιοῖ (= ῥωμηο-
χωρι) κλπ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χάφσας χωρία Πέτρα καὶ
καὶ Σκόπελος, λαλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατ' ἰδιάζον-

τά τινα τύπον, διαφυλάττουσα πολλάς ἀρχαίας λέξεις καὶ
φράσεις καὶ τινα προσωδίαν, πολὺ δὲ καθαρωτέρα τῆς γλώσ-
σης ἣν λαλοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν ἐντεῦθεν τῆς Ἄρδας Ἑλ-
ληνικῶν χωρίων, διεφθαρμένης ἐκ τῆς ἀναμίξεως πλείστων
Τουρκικῶν λέξεων. Ἡ γλωσσικὴ αὕτη διαφορά, ἐὰν συνιστᾷ
ιδίωμα γλωσσικόν, χρήζει ἐπιτοπίου μελέτης πρὶν ἢ τελείως
διαφθορῇ καὶ ἐξαφανισθῇ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἄλλων ἐ-
πικρατουσῶν γλωσσῶν, ἤτοι τῆς Τουρκικῆς καὶ τῆς Βουλγα-
ρικῆς. Τρίτον ὅτι καὶ ἐν Θράκῃ ὡς καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαν-
τῶνται χωρία Ἑλληνικὰ καὶ Χριστιανικὰ, ἀπομαθόντα τε-
λείως τὸν Ἑλληνικὴν, καὶ λαλοῦντα ὡς οἰκιακὴν γλῶσσαν
τὴν Τουρκικὴν.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία.— Ὁ πληθυσμὸς
τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικὸς. Μεθ' ὅλην δὲ
τὴν ἀραιότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀτέλειαν τῶν ἐν χρήσει γεωρ-
κῶν ἐργαλείων, ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας εἶναι ἀξία
λόγου, καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς ποικίλα. Ἐξέχουσι δὲ μεταξὺ
αὐτῶν οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τούτων πάλιν, ὡς ἀρίστης
ποιότητος, οἱ σκληροὶ σῖτοι. Ἡ ὅλη παραγωγὴ τῶν κυριωτέ-
ρων εἰδῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν ὑπελογίζετο κατὰ τὸ
1873 ὡς ἑξῆς :

Σίτων σκληρῶν καὶ ἀπαλῶν κοιλά Κ]πόλεως	25,480,000
Κριθῆς	7,000,000
Σικάλεως (κακὴ)	1,500,000
Καλαμβοκίον (κακὴ)	2,000,000
Βρώμης καὶ Καπλουτζιάς	1,000,000
Ῥόβης καὶ Λαθήρων	400,000
Σησαμίων (καλά)	200,000
Λινοσπόρου	40,000
Κέχρου, καναρόσπορου κλπ.	20,000
Ὄσπριον παντὸς εἶδους	400,000
Ὄρουζιου Φιλιππουπόλεως, » τῶν 10 ὀκάδων	400,000
Γλυκανίσου (κακὴ)	150,000 ὀκάδες
Κιμίνου, μαυροκουκίου κλπ.	2,000 »
Βάμβακος	600,000 »

Κανάβιος	ὀκάδες	30,000
Λιναρίου	»	140,000
Ὀπίου ἀκαθάρστου	»	190,000
Καπνῶν	»	1,400,000

Τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου παρακωλύουσιν ἐπαισθῶς, 1) αἱ παντὸς εἶδους προσωπικαὶ ἐργασίαι, εἰς ἃς ὑποβάλλεται ἰδίως ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς, ὑποχρεούμενος νὰ ἐργάζεται μετὰ τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων του πολλὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους, καὶ μάλιστα τὰς ἐπικαιρωτέρας διὰ τὴν σπορὰν ἢ τὴν συγκομιδὴν, εἰς στρῶσιν ἀμαξητῶν ὁδῶν, καὶ 2) αἱ στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις, εἰς ἃς ὑποβάλλονται οἱ Ὀθωμανοὶ ἕνα μῆνα τοῦ ἔτους, ἐπὶ ἕξ μὲν ἔτη ὑπηρετοῦντες ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ, ἐπὶ ὀκτὼ δὲ ἔτη οἱ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐφεδρείας ἀφεστίντων μεταβαίνοντες εἰς τὴν πολιτοφυλακὴν (Μουσταχ-φύζ), διότι αἱ ἀσκήσεις αὗται ὑποχρεοῦσιν αὐτοὺς νὰ καταλείπωσιν ἐν οὐδέοντι τὰς γεωργικὰς τῶν ἐνασχολήσεις, καὶ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν διοικήσεων ἐπὶ τούτῳ. Εἰς τὰ κωλύματα ταῦτα καταλεχτέον καὶ τὰς ἀδικαιολογήτους ἡμεραργίας τῶν χωρικῶν ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν ἢ δικαστικῶν ἀρχῶν τῶν πρωτευουσῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἕνα κα τοῦ πλημμελοῦς ὀργανισμοῦ καὶ τῆς βραδείας κινήσεως τῆς τε διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς μηχανῆς.

Ἐνεκα τῆς φυσικῆς διαρθρώσεώς της ἡ χώρα εἶναι ἐπίσης πλουσία εἰς νομάς καὶ βοσκήματα. Κατὰ τινὰ στατιστικὴν ἐκ τοῦ διοικητηρίου εἰλημμένην ἐν ὅλῳ τῷ Βιλαγετίῳ ὑπάρχουσι περίπου :

Βόες	170,000	}	515,000
Ἀγελάδες	265,000		
Μόσχοι	80,000		
Βούβαλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι			55,000
Ἴπποι ἐπιβήτορες	5,000	}	78,500
Φορβάδες	38,000		
Πῶλοι	17,000		
Ἴπποι	18,500		
ὄνοι καὶ ἡμίονοι			50,000
Χοῖροι			75,000

Κάμηλοι		6,000
Πρόβατα	4,300,000 ἢ 3,500,000	
Αἴγες		1,500,000

Ἐκ τῆς ἀφθονίας ταύτης τῶν ζώων, πλὴν τοῦ κρέατος ὅπερ ἐχορήγησεν αὐτὴ εἰς διατροφήν τῶν κατοίκων, ἐξήχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἰδίως καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Τουρκίας ζῶα ἀξίας ὀκτὼ περίπου ἑκατομμυρίων γροσίων, παρήχθησαν δὲ κατὰ τὸ 1873 :

α. Ἐρια,	1600000	περίπου ὀκάδων
	200000	» » αἰγότριχες.

Ἐκ τῶν ἐρίων, ἅτινα διακρίνονται διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν ποιότητα, πλεον τοῦ ἡμίσεως ἐξάγονται εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ δὲ ὑπόλοιπον καταναλίσκεται ἐπιτοπίως εἰς κατασκευὴν διαφόρων ὑφασμάτων ἐγχωρίου χρήσεως καὶ καταναλώσεως, οἷον ἀμπάδων, τσοχῶν, σαγιακίων, χαλίων, σκεπασμάτων, περιποδίων, σακίων, τσολίων καὶ γαϊτανίων.

β) Τυρός, διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν	ὀκ.	500,000
εἰς κασκαβάλια δι' ἐξαγωγὴν	»	500,000

γ) Βούτυρον, ἱκανὸν οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐξαγωγὴν.

δ) Ἀλείμματα διὰ τὴν ἐπιτόπιον σαπωνοποιίαν καὶ κατανάλωσιν.

ε) Δέρματα παντοῖα περὶ τὸ ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον, διὰ τε τὴν ἐγχώριον κατεργασίαν καὶ κατατάλωσιν, καὶ δι' ἐξαγωγὴν ἀκατεργάστων καὶ κατεργασμένων δερμάτων:

Βουβάλων καὶ βοῶν	10,000	}	1,590,000
Ἄρνιων	700,000		
Ἐριφίων	180,000		
Προβάτων	500,000		
Αἰγῶν	200,000		

Μωροφυτεία.—Ἡ μωροφυτεία, ἐπομένως δὲ ἡ μεταξοσκωληκοτροφία, εἰσὶν ἀρκούντως διαδεδομένα καὶ ἀνεπτυγμένα ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως· ἀλλὰ πλείοτερον τοῦ Ὀθωμανικοῦ καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καταγίνεται καὶ ἐπιδίδεται εἰς αὐτὰς ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς.

Ἡ ὅλη παραγωγὴ τῶν κοκκυλίων τοῦ νομοῦ κατὰ τὸ

έτος 1873 υπολογίζεται εις 420 000 οκάδων νωπών, εξ ὧν τὸ ἥμισυ περίπου ἐξήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην εἰς κουκούλια, τὸ 1/4 ἐξάγεται κατεργασμένον εἰς μέταξαν ἐκ τῶν ἐνταῦθα τριῶν ἀξιολόγων μεταξουργείων, τὸ
 7,000 οκάδ.
 δὲ ἕτερον 1/4 μεταποιηθὲν εἰς μέταξαν διὰ
 4,500 »
 τῶν ἀτελῶν ἐγχωρίων μηχανῶν ἐχρησί-
 11,500 »
 μευσεν εἰς κατασκευὴν ὑφασμάτων, γαϊτανίων καὶ μπιρσιμίων πρὸς ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

Ἡ κουκουλοτροφία οὐ μόνον πλείοτερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶναι διαδεδομένη, ἀλλὰ καὶ πλείοτερον εὐδοκιμεῖ, κατὰ τε τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα. Ἄλλοτε μόνη ἡ ἐπαρχία Ἀδριανουπόλεως παρήγεν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον οκάδων νωπῶν κουκουλιῶν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου οὐ μόνον ἡ παραγωγή περιορίσθη ἐπαισθητῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης διεφθάρη. Ἐκτοτε δὲ παρημελήθη ἡ μωρεοφυτεία, ἥτις ὅμως ἔνεκα τῆς προϊούσης βελτιώσεως, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν κουκουλιῶν, τοῦ τε ἐγχωρίου καὶ τοῦ Ἰαπωνικοῦ μεταξοσπόρου, ἤρξατο καὶ αὐθις νὰ γίνεται ἐπιμελεστέρα.

Ἀμπελοφυτεία καὶ Οἶνοποιία.— Ἡ ὅλη ἔκτασις τῶν ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως ἀμπέλων εἰς στρέμματα εἶναι δυσεξακρίβωτος. Ἡ ὅλη παραγωγή τῶν ἀμπέλων εἰς σταφυλὰς υπολογίζεται εἰς 55 ἑκατομμύρια οκάδων, μεταποιουμένων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς οἶνον καὶ οἶνοπνεύματα ἐπαρκοῦντα οὐ μόνον εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἐν τῷ νομῷ κατανάλωσιν ἀλλὰ καὶ δι' ἐξαγωγήν, καὶ προσέτι εἰς πετιμέζια καὶ ἄλλα εἶδη ἐκ γλεύκους κατασκευαζόμενα διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Ἡ κωμόπολις τῶν 40 Ἐκκλησιῶν διακρίνεται διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν οἴνων, τοὺς ὁποίους παράγει, ἐξ ὧν ἱκανὴν ποσότητα ἀποστέλλει εἰς Κ)πολιν. Ἄλλοτε ἡ κωμόπολις αὕτη ἀπέστειλεν τοὺς οἶνους τῆς καὶ μέχρις Ὀδησσοῦ, διὰ τῶν λιμένων τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' οἱ οἶνοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους παρηγκώνισαν αὐτούς.

Τὰ χωρία Ζαλοῦφι καὶ Ἀσλάχα τῆς ἐπαρχίας Οὐζοῦν

Κιουπροῦ, διακρίνονται διὰ τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ ἀρστης ποιότητος οἴνων, ὧν τινες μάλιστα, διατηρούμενοι ἐπιτοπίως καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν 20—40 ἐτῶν.

Ἰδιάζον καὶ πλούσιον προϊόν τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι τὸ ῥοδέλιον τῶν ἐπαρχιῶν Καζανλικίου καὶ Ἰσκι Ζααρὰ, οὔτινος ἡ ἐτησίαι παραγωγή ἀνερχομένη εἰς 450—600 μισκάλια (τὸ μισκάλιον 1 1/2 δραμ. τιμώμενον πρὸς 4 περίπου δραχμᾶς) ἀποφέρει ἐτησίως περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια· ἐξάγεται δὲ ἅπαν ἐν μέρει καθαρὸν καὶ ἐν μέρει νεοθευμένον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως δὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Δάση. Ἡ Ροδόπη, αἱ μεσημβριναὶ κλιτύες τοῦ Αἴμου, ἡ σειρά τῆς Στράντζας, ἡ ἀπὸ τῆς Σουλλίμου κατερχομένη καὶ περιζωνύουσα τὰς ἐπαρχίας 40 Ἐκκλησιῶν, Βουνάρ, Χισάρ, Μηδείης, Σεραΐου καὶ Βιζύης, καθηκυία μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, καὶ τὸ Τεκέριον (Τεκέρ-Δάγ) διασχίζον τὴν χερσόνησον τῆς Αἴνου καὶ μετὰ τῆς Ροδόπης μονοουχί ἐνούμενον, φυσικῶς τῷ λόγῳ περιέχουσι ὠραῖα καὶ ἐκτεταμένα δάση, παρέχοντα ἀφθονον καύσιμον ὕλην καὶ ξηλείαν παντοίαν. Τὰ κυριώτερα τῶν δασῶν τοῦ Βιλαγετίου εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Τὸ ἐν τοῖς Ναχαγιάδες Τσόκας καὶ Μοναστηρίου τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπεκτεινόμενον μέγα δάσος ἐκ δρυῶν τὸ πλεῖστον, ἔχει περίμετρον 16 ὥρων περίπου· τὸ δάσος τοῦτο μετ' ἄλλων ἀγρῶν, λειμώνων κλπ. ἀνήκει εἰς τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀρχαῖα Σουλτανικὰ ἀνάκτορα.

2) Τὸ πλησίον τῶν 40 Ἐκκλησιῶν κείμενον δάσος, ἐκ δρυῶν τὸ πλεῖστον, ἔχον μῆκος 2 ὥρων καὶ πλάτος 1 1/2.

3) Τὸ πλησίον τῆς Τσουρλοῦς δάσος ἐκ δρυῶν καὶ μηλεῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τριάκοντα χειμερινὰ βοσκαί, ἐπαρκοῦσαι εἰς διατροφήν 70 χιλ. προβάτων, ἐνδαιτωμένων ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ προωρισμένων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

4) Τὸ εἰς Ἀφαλα ὁμοῖον δάσος, ἐν ᾧ ἐνδiciaitῶνται πρόβατα τῆς αὐτῆς κατηγορίας.

5) Τὰ περὶ τὴν Αἶνον δάση τοῦ Τεκίρ-Δάγ, ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ ὑπουργείου τοῦ πυροβολικοῦ, ἐν οἷς διαitῶνται μέγας ἡριθμὸς ἵππων καὶ φορβάδων διὰ τὸ Τουρκικὸν πυροβολικόν.

6) Ἡ Στράντζα καλύπτεται τὸ πλεῖστον ὑπὸ δασῶν, ἐκ παντοίων δένδρων, ὅθεν ἐξαγεται ἢ διὰ τὸ ἐν Κων]πόλει ἐργαστάσιον τοῦ πυροβολικοῦ χρήσιμος ξυλεία, ὡς καὶ ἡ πρὸς κατασκευὴν ἀμαξῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων παντὸς εἶδους.

7) Ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ τοῦ Ἀλῆ Τσελεπῆ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως καλύπτεται ἐπίσης ὑπὸ δασῶν ἐκ πεύκης, φυγοῦ, φυλίας καὶ προσέτι καρυῶν καὶ λεπτοκαρυῶν ἐπὶ ἐκτάσεως 18—20 ὥρων μήκους καὶ πλάτους.

8) Αἱ Ἀντηρίδες τῆς Ροδόπης, περιζωνύουσai τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Τατάρ-Παζαρτζικίου, καλύπτονται ἐπὶ ἐκτάσεως 20 ὥρων μήκους καὶ 10 πλάτους, ὑπὸ δάσους παντοῖα δένδρα περιέχοντος.

Ἐκ τῶν δασῶν τούτων, πλὴν τῆς ῤητίνης καὶ τῆς ἀφθόνου καυσίμου ὕλης, ἣν παρέχουσι πρὸς ὑπεραρκῆ ἐπιτόπιον κατανάλωσιν ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἐξαγωγὴν, ἐξάγεται ἐτησίως παντοῖα ξυλεία οἰκοδομήσιμος, ἀξίας 56 περίπου ἑκατομ. γροσίων, καὶ πολλὰ χιλιάδες δοκῶν διὰ τοὺς σιδηροδρόμους. Αἱ βάλανοι, ἀφθονοὶ εἰς πάντα τὰ δάση ταῦτα, συλλέγονται μόνον ἐκ τῶν δασῶν τῆς ἐπαρχίας Αἶνου καὶ Φερῶν, περὶ τὰς 25 χιλιάδας στατήρων, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διὰ θαλάσσης ἐξαγωγῆς, παραμελοῦνται δ' ἀλλαχοῦ.

Τὴν δασικὴν χρῆσιν ἐρρῦθμισεν ὁ περὶ δασῶν κανονισμὸς τοῦ 1869, διαίρεσας τὰ δάση εἰς δημόσια, βακουφικὰ, μπαλταλίκια (ἤτοι ἀνήκοντα εἰς κώμας) καὶ εἰς ἰδιωτικά. Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου πολλὰ ἰδιωτικά καὶ κοινοτικά δάση ἐδημεύθησαν καὶ ἐνοικιάζονται διὰ λίσμων τοῦ δημοσίου. Ἐν γένει τὰ δάση τοῦ Βιλαγετίου, πλὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ τῶν χρησιμευόντων εἰς τὰς

ἰδιαιτέρας δημοσίας ἀνάγκας, τῶν κοινοτικῶν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, ἐνοικιάζονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Ἰδίως τὰ δάση τῆς Ροδόπης παρεχωρήθησαν πρὸς τὸν βαρῶνα Χίρς διὰ 33 ἔτη ἀντὶ 200 χιλ. φράγ. ἐτησίως.

Πλὴν τῶν δασῶν τούτων αὐτοφυῆ δάση καρυῶν, λεπτοκαρυῶν καὶ δαμασκηνῶν καλύπτουσι πανταχοῦ τὸ ἔδαφος, μάλιστα κατὰ τὰς ἐπαρχίας Γιουμουλτζίνας, καὶ Ἀλῆ Τσελεπῆ, παράγοντα ἐτησίως κάρυα μὲν περὶ τὰ κοιλά 2400000 μεταποιούμενα τὸ πλεῖστον εἰς ἔλαιον, δαμάσκηνα δὲ ξηρὰ 300000 περίπου ὄκ.

Λίμναι καὶ ποταμοί.—Ἐνεκα τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῆς χώρας, περιφρασσομένης πανταχοῦθεν ὑπὸ ὕψηλῶν ὄρέων, διακοπτομένης ὑπὸ συνεχῶν χθαμαλῶν βουνῶν, λόφων καὶ ἀνωμαλιῶν, κεκλημμένης δὲ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἡ Θρακικὴ πεδιάς δὲν περιέχει λίμνας, διότι τὰ ὕδατα κατερχόμενα διὰ τῶν τεσσάρων Θρακικῶν ποταμῶν καὶ τῶν πολυαρίθμων παραποταμιῶν αὐτῶν, ἐκρρέουσι διὰ τοῦ Ἐβρου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐκ τῶν ποταμῶν μόνος ὁ Ἐβρος εἶναι πλευστός, καὶ εἰς μεγαλείτερα μὲν πλοῖα μέχρις Ἀδριανουπόλεως, εἰς μικρότερα δὲ καὶ μέχρι Φιλιππουπόλεως· οἱ δὲ ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι πλευστοὶ μόνον διὰ σχεδιῶν ἢ σαλίων, δι' ὧν μεταβιβάζονται ξυλεία καὶ δημητριακοὶ καρποὶ, ἀλλὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν φορτηγῶν πλοιαρίων καὶ σχεδιῶν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ἐβρῷ, παρακωλύουσι κατὰ τὸ θέρος τὰ διαφράγματα, ἅτινα οἰδιοκτῆται παροχθίων τῶν μύλων κατασκευάζουσιν πρὸς συρροὴν τῶν ὑδάτων εἰς τοὺς μύλους αὐτῶν. Ἀλλοτε εἶχε συστήθῃ ἑταιρία ποταμοπλοϊκὴ τῶν Θρακικῶν ποταμῶν, σκοποῦσα νὰ ἐνεργῆ διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων τὴν ποταμοπλοίαν τοῦ Ἐβρου· ἀλλ' ἐνεκα τῶν ἀνωτέρω διαφραγμάτων, ἅτινα ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν κατώρθωσε νὰ ἀφαιρέσῃ, ἡ ἑταιρία ἐκείνη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ. Ἐξ ἐκάστης τῶν πολυπληθῶν σχεδιῶν (5—10 χιλ. ἐτησίως), αἵτινες διαπλέουσι τὸν Ἐβρον, ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις εἰσπράττει τέλη διαπόρια 45 γρόσια ἄχρις Ἀδριανουπόλεως, καὶ 45 ἄχρις Αἶνου.

Ἄλικαί.—Αἰσπουδαιότεραι ἄλικαὶ τοῦ Νομοῦ Ἀδρια-
νουπόλεως εἰσὶν αἱ τῆς Ἀγγιάλου, Αἴνου, Καβάκ, καὶ
Μαυσελέμ, αἵτινες, διὰ τὸ ὑφιστάμενον μονοπώλιον τοῦ
ἁλατος, ἀποφέρουσιν ἑτησίως εἰς τὸ δημόσιον πρόσοδον
ἕξ περίπου ἑκατομ. γρ. ἢ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατ. δραχμῶν.

Μεταλλεῖα.—Αἱ ἔρευναί εἰς ἃς μάλιστα ἐσχάτως,
κατ' ἀπομιμήσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐπεδόθησαν καὶ οἱ κά-
τοικοι τοῦ νομοῦ τούτου, καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις,
ἐπεβεβαίωσαν ὅτι ἡ Θράκη εἶναι πλουσία εἰς μεταλλεῖα
παντὸς εἶδους, οἷον, ἀργύρου, μολύβδου, σιδήρου, χρυσοῦ
κλπ. ὧν ὅμως ἡ μετάλλευσις θεωρεῖται ἀσύμφορος. Διὰ
τοῦτο ἀρκοῦμαι, σημειῶν ὅτι εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς προ-
βούτους τῆς Ροδόπης, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κατέρχεται
ὀρμητικὸς καὶ χειμαρρῶδης ὁ ποταμὸς Ἀρδα (Ἀρτίσκος),
ἀνευρίσκονται παντοῖα μεταλλεῖα, ἀπέχοντα 8—14 ὥρας
ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὰ μεταλλεῖα ταῦτα εἰσὶν ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον σιδηροῦχα, πάντως ἀνεκμετάλλευτα ἢ πρὸ
ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγκαταλελειμένα. Ἐκατέρωθεν δὲ
τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς,
σῶζονται εἰσέτι φρέατα μεταλλείων σιδήρου ἐγκαταλελει-
μένα πρὸ πολλοῦ. Ὁ ποταμὸς Ἀρδα καταφέρει προσέτι
χρυσῆτιν ψάμμον, τὴν ὁποίαν χρυσοθήραι Βούλγαροι ἐκ τῆς
ἐπαρχίας Νεβροκόπου, ἐρχόμενοι ἀνά πᾶν ἔτος συλλέγουσι
πρὸς μεταπώλησιν. Εἰς ἀπόστασιν δὲ 10 περίπου ὥρων
ἐντεῦθεν ἐν χωρίῳ Κοτζιάσα πρὸς ἀριστερὰ τῆς Ἀρδας
ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν ἐνεργείᾳ μεταλ-
λεῖον μαγγανισίου, ἐκμεταλλεῦόμενον ὑπὸ ἐταιρίας Ἑλ-
ληνικῆς, ὅπερ ὅμως δὲν φαίνεται καλύπτει τὰς δαπάνας.
Πρὸ δύο δὲ ἑτῶν εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐκμετάλλευσις ἐτέρου
μεταλλεῖου ἀργυροῦχου μολύβδου ἐν τῷ χωρίῳ Γιατατζικ,
ὅπερ ὅμως ἐγκατελείφθη ὡς ἀσύμφορον.

Ἐτερον ἐν ἐνεργείᾳ μεταλλεῖον σιδήρου ὑπάρχει ἐν τῇ
ἐπαρτίᾳ Βιζύης τὸ Μικρὸν λεγόμενον Σαμακόβιον (Σα-

λέγεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως δι' ἐγχωρίων ἐργατῶν, καὶ
διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει ἀτελῶν ἐκκαμινεύσεων· ὁ
δὲ παραγόμενος σίδηρος χρησιμεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ
ἐν Κηπόλει ἐργοστάσιου τοῦ πυροβολικοῦ.

Καὶ Γαιάνθρακες δὲ ἀπροσδιορίστου ἔτι σημαίας ἀπαν-
τῶνται πολλαχοῦ τοῦ νομοῦ ἀνεκμετάλλευτοι.

Λουτρά καὶ μεταλλικὰ ὕδατα.— Πάντοια
θερμὰ λουτρά, ἰδίως θειοῦχα καὶ σιδηροῦχα, ὧν ἡ θερμο-
κρασία παραλάσσει ἀπὸ 30°—48°, εὐρίσκονται πανταχοῦ
σχεδόν. Τὰ πλεῖστα τούτων καλῶς εἰς ἀρχαιοτέραν ἐπόχην
διατηρούμενα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ κατερείπωμέ-
νων κτερίων, εἰσὶ τὰ νῦν τελείως ἐγκαταλελειμένα, ἢ κα-
κῶς διατηροῦνται, καὶ ὑπαιθρα. Τὰ σημαντικότερα ἢ τὰ
μᾶλλον συχνάζόμενα ἐκ τῶν διατηρουμένων εἰσὶ τὰ τῆς
ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως καὶ τὰ τῆς Λίτζας (=Λούτρα
τῆς ἀρχαίας Τριαίνουπόλεως) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φερρών.

Βιομηχανία.—Βιομηχανία κυρίως δὲν ὑπάρχει
ἐν τῷ νομῷ τούτῳ. Περιορίζεται δὲ ἡ ὑπάρχουσα εἰς χειρο-
τεχνικὴν τινα ἐργασίαν, ἥτις οὐδεμίαν ποιεῖται πρόσοδον,
ἀλλ' ἡ παραμένει ἐν τελείᾳ στασιμότητι ἢ καὶ βαθμῆδόν
φθίνει καὶ παρακμάζει. Οὕτω πανταχοῦ μὲν τοῦ νομοῦ
ὑφίσταται Ἐριουργίαις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον
ἀνεπτυγμένη, καὶ συνισταμένη εἰς κατασκευὴν χονδρῶν
μαλλίνων ὑφασμάτων, οἷον σαγιακίων, ἀμπάδων,
ταπήτων, κετσέδων (200,000 τόπια) μαλλί-
νων περιποδίων, καὶ τινῶν λεπτοτέρων μαλ-
λίνων ὑφασμάτων, χρήσιμων εἰς ἐνδυμασίας, ὡς καὶ τρι-
χίνων ὑφασμάτων. Τὰ προϊόντα τῆς χειροτεχνίας ταύτης
ἐξοδεύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τοῦ νομοῦ, ὀλίγα
δὲ ἐξάγονται εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ κρά-
τους· ἐκ τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων διακρίνονται τὰ τῆς
Γιαμπόλεως, γνωστὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ ὄνομα κάππαι
ἢ Γιαμπόλαι. ἅπαντα κατασκευάζονται ἐκ αἰῶν

κῶν νημάτων, κλωσμένων καὶ ἀκλώστων παντὸς ἀριθμοῦ, περιορίζεται ὁσημέραι εἰς μόνην τὴν ὑφαντουργίαν, ἐξ ἧς κατασκευάζονται πανταχοῦ μὲν παντοῖα βαμβακηρὰ ὑφάσματα, καλῶς ἐξυφασμένα καὶ χρωματισμένα, πρὸ πάντων διὰ τὰς οἰκιακὰς χρείας· ἐν δὲ ταῖς πόλεσι πλὴν τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν, πρὸς ἐπίστρωσιν ἀνακλίντρων, βαμβακηρῶν σειραδωτῶν ὑφασμάτων καὶ ἕτερα ὑφάσματα καλλιτέρας ἐξεργασίας, ὡς τὰ τῶν συντεχνιῶν τῶν ὑφαντῶν (χαβλιουτζίδων) προσόψια παντὸς εἶδους. Ἄλλὰ αἱ συντεχνίαι αὗται, κατεργαζόμεναι νήματα λευκασμένα καὶ χρωματισμένα εἰσαγόμενα ἐξωθεν, μὴ δυνάμεναι νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τὰ ἐξωθεν εἰσαγόμενα ὁμοειδῆ προϊόντα, φθίνουσιν ὁσημέραι καὶ παρακμάζουσι.

Ἡ σπουδαιότερα ἐν τῷ τόπῳ βιομηχανία εἶναι ἡ τῆς παραγωγῆς κ ο υ κ ο υ λ ί ω ν καὶ μεταξίω ν, ἐξασκουμένη οὐχὶ παρέργως ἀλλ' ὡς κυρία βιομηχανία, ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει κυρίως καὶ εἰς ἄλλας κωμοπόλεις καὶ κώμας, ἐξ ὧν διακρίνεται ἡ Ἑλληνικὴ κωμόπολις Στενείμαχος, ἐνασχολοῦσα χιλιάδας ἐργατῶν καὶ πρὸ πάντων ἐργατῶν. Τὸ ἡμερομισθιον τῶν ἐργατῶν τῶν εἰς τὴν σκληροτροφίαν, τὴν ἀποξήρανσιν καὶ ἐν γένει τὸ καθάρισμα τῶν κουκουλίω ν καὶ εἰς τὰ μεταξουργεῖα ἀσχολουμένων παραλλάσσει ἀπὸ λεπτῶν 70—100 διὰ τὰς ἀπλὰς ἐργατίδας καὶ ἀπὸ 150—165 διὰ τὰς ὀδηγοὺς καὶ πρωτεργατίδας. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐτησίας καθ' ὅλον τὸν νομὸν παραγωγῆς κουκουλίω ν, τὸ ἥμισυ, καθ' ἃ ἐρρέθη ἤδη, ἐξάγεται, τὸ δὲ ἕτερον ἀναπηνίζεται εἰς μέταξαν, δι' ἀτελῶν ἀναπηνηστηρίω ν (μαγγανίω ν) καὶ διὰ τῶν τριῶν ἐν Ἀδριανουπόλει ἀτμοκινήτων μεταξουργείω ν. Ἐκ τούτων τὸ τελειότερον εἶναι ἐγκαθιδρυμένον ἐντὸς εὐρυχωροτάτου καταστήματος, κινεῖται διὰ μηχανῆς 4 1]2 ἵππων δυνάμεως καὶ περιέχει 136 λέβητας ἅπαντας ἐν ἐνεργείᾳ· τὰ δὲ δύο ἕτερα περιέχουσιν 75 περίπου λέβητας καὶ κινουῦνται διὰ μικροτέρων μηχανῶν. Παράγουσι δὲ ἐτησίως

τὰ τρία ὄμοῦ 7—7 1]2 χιλ. ὄκ. καλῆς μετάξης, ἀποστελλομένης ἀπάσης εἰς Μασσαλίαν.

Ἡ ἐγχώριος Μεταξουργία, συνισταμένη, τὸ μὲν, εἰς ἐξυφανσιν λεπτοφυῶν τινῶν ὀλοσηρικῶν ὑφασμάτων καὶ μεταξωτῶν γυναικειῶν φορεμάτων, ὁμοίων περίπου πρὸς τὰ τῶν Καλαμῶν, καὶ ὧν ἡ χρῆσις ὁσημέραι ἐλαττοῦται, τὸ δὲ, εἰς τὰ παντοῖα χειροτεχνήματα τῆς συντεχνίας τῶν μεταξουργῶν (καζάζιδων), καταναλίσκει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χονδροτέρας μετάξης, τῆς παρακχομένης ἐκ τε τῶν ἀτμοκινήτων μεταξοκλωστῶν καὶ ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀναπηνηστηρίω ν. Ἐτερον βιομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἐπαγγελόμενον πρόδοον εἶναι τὸ ἐν Φιλιππούπολει ἀρτισύστατον ὑδροκίνητον χαρτοποιεῖον, παράγον ἐπὶ τοῦ παρόντος χονδροχάρτα διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

Ἐμπορίον. — Ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία τῆς χώρας συνίσταται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν φυσικῶν προϊόντων τῆς χώρας πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἐνεργεῖται δὲ τὸ μὲν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον κυρίως ὑπὸ Ἑλλήνων, τὸ δὲ εἰσαγωγικὸν ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Οἱ κυριώτεροι λιμένες, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή ἐν τῷ Βιλαγετίῳ, εἶναι ὁ Πύργος, ἡ Ἀγγίλαος ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ἡ Καλλιπόλις καὶ ἡ Ραιδεστός ἐν τῇ Προποντίδι, ἡ Αἶνος, τὸ Δεδαγάτς καὶ ἡ Γιουμουτζίνα (Πόρτο-Λαγῶ) ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Κενρικώτερα δὲ κέντρα τοῦ τε ἐξαγωγικοῦ καὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ Ἀδριανούπολις καὶ ἡ Φιλιππούπολις.

Τὸ κυριώτερον μέσον, δι' οὗ τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα διοχετεύονται, εἰς τὰς πόλεις, κώμας καὶ χωρῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀνταλλάσσόμενα πρὸς τὰ ἐγχώρια προϊόντα, εἶναι αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις. Τοιαῦτα εἰσι συστημένοι πανταχοῦ σχεδὸν ἐν ταῖς κυριώτεραις κωμοπόλεσι τοῦ ἐσωτερικοῦ. ἑβδομαδιαῖαι ἢ ἐτήσιοι, ἐν αἷς οἱ κάτοικοι τῶν περιχωρίων, προσάγοντες τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς χειροτεχνίας ἢ τῆς κτηνοτροφίας των, ἀνταλλάσσουν αὐτὰ πρὸς

τῶν διὰ τοῦ Σιδηροδρόμου, ὡς ταχυτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας ὁδοῦ, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ὅτε τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἐλαττοῦνται, καὶ ὡς μόνης δυνατῆς. Τῶν δὲ κουκουλίων καὶ μεταξίων ἢ ἀποστολῆ, ἧτις ἄλλοτε ἐγένετο διὰ τῆς Ῥαιδεστοῦ ἀπεχούσης 24 ὁλοκλήρους ὥρας, ἐνεργεῖται τώρα ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ Δεδεαγάτς. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν, ἧτις, γινομένη ἄλλοτε διὰ τῆς Ῥαιδεστοῦ, ἐκτελεῖται νῦν διὰ τοῦ Δεδεαγάτς. Αὐτὸ δὲ τὸ Δεδεαγάτς, ἀπὸ ἀγνώστου, ἐρήμου καὶ ἀπροσπελάστου παραλίας, ἀπέκτησε σπουδαίαν ἐμπορικὴν σημασίαν, ἧτις, ἐλαττοῦσα τὴν σημαντικότητα τῆς Ῥαιδεστοῦ καὶ καταστρέφουσα σχεδὸν τελείως τὴν Αἴνον, προώρισται νὰ καταστήσῃ αὐτὸ, ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ, σημαντικώτατον ἐμπορεῖον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, εἰ μὴ ἐν αὐτῷ ἢ κεφαλῇ τοῦ Σιδηροδρόμου, κατασκευασθῇ ὁ ἀναγκαῖος λιμὴν, καὶ συνοικισθῇ κατὰ συνέπειαν ὁ τόπος.

Ἄλλος κλάδος τῆς μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλίππουπόλεως σιδηροδρομίας ἀποσπᾶται ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Τύρνοβο-Σεῖμενλῆ, ἀπέχοντος ἀπὸ μὲν τῆς Ἀδριανουπόλεως 79 χιλιομ. ἀπὸ δὲ τῆς Φιλίππουπόλεως 116, διευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν, ὅπως διὰ τοῦ Ἐσκι-Ζααρά, Γιαμπόλεως, Καζᾶ καὶ Σούμλας ἐνωθῇ μετὰ τῆς ἀπὸ Βάρνης εἰς Ῥουχτσούκιον ἐτέρας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Τοῦ κλάδου τούτου ἀποπερατώθη μόνον τὸ ἀπὸ Τύρναβο-Σεῖμενλῆ μέχρι τῆς Γιαμπόλεως τμήμα.

Ἄμα ξηταὶ ὁδοί.—Καθ' ὅλον τὸ Βιλαγέτιον ὑπάρχουσιν στρωμμένα περὶ τὰ ἑπτακόσια χιλιόμετρα ἀμαξητῶν ὁδῶν, συνδεουσῶν τὰς κυριώτερας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὧν αἱ κυριώτεραι εἰσὶν ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κ(πολιν, σχεδὸν ἐν ἀχρηστία οὖσα ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν Σιδηροδρόμων, ἢ ἀπὸ Βαβᾶ Ἐσκι εἰς Ῥαιδεστόν, λίαν μὲν ἀναγκαῖα ἀλλὰ μῆπω περαιωθεῖσα, ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Φιλίππουπολιν, μῆκετι καὶ αὕτη περαιωθεῖσα, ἢ ἀπὸ Φιλίππουπόλεως εἰς Τατάρ Παζαρτζικ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ὀρίων τοῦ Βιλαγέτιου τοῦ Δουναβέως, ἢ ἀπὸ τῆς Σουλ-

λίμου, διὰ Καρναβάς καὶ Ἄετοῦ, εἰς Πύργον καὶ Ἀγχιάλον, ἢ ἀπὸ Σουλλίμου, διὰ Γενί Ζααρά Ἐσκι Ζααρά, εἰς Τουρκάν. Ἐχαράχθησαν δὲ καὶ κατασκευάζονται ἕτεροι ὁδοί, ἀπὸ τῶν κυριωτέρων κωμοπόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀρχόμενοι καὶ καταλήγουσαι εἰς τοὺς πλησιεστέρους σταθμούς τοῦ ἀπὸ Κ(πόλεως εἰς Φιλίππουπολιν σιδηροδρόμου, ἐκτάσεως 350 περίπου χιλιομέτρων. Αἱ ὁδοὶ αὗται, στρωθεῖσαι ἢ στρωνόμεναι διὰ τῆς προσωρικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ὁδῶν, στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων προσόντων στερεότητος καὶ μάλιστα λιθίνων καὶ στερεῶν γεφυρῶν, χρησιμεύουσι δὲ ὡς ἀφετηρία διηνεκοῦς σχεδὸν καταπίεσεως τῶν χωρικῶν.

Ἐκπαίδευσις.—Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις ἐπραγματεύθη ἄλλοτε (Φυλ. 30^η Αὐγούστου 1875, σελ. 248) περὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τάσεις ἀπαντῶνται καὶ ὅλον τὸ Βιλαγέτιον. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ μελετηθῇ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν τῆς χώρας φαινόμενον καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς συνοικίας φυλάς.

Δύναται τις ἐν γένει νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἀπότινων ἐτῶν ὄργανός τις γενικὸς πρὸς τὰ γράμματα ἀνεπτύχθη παρ' ἀπάσαις ταῖς φυλαῖς τῆς Θράκης. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι, οἵτινες ἐθεωροῦντο ἄχρι τοῦδε ὡς οἱ ὀλιγώτερον πάντων καλλιεργοῦντες τὰ γράμματα, εὐχαρίστως παρατηρεῖ τις ὅτι εἴτε ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἴτε ἐκ κυβερνητικῆς προνοίας ἐπιμελοῦνται τῆς παιδείας πλείοτερον ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη. Διότι πλὴν τῶν γραμματοδιδασκαλείων τῶν συνοικιῶν τῶν κοινοτήτων, ἅτινα ἀείποτε διετηροῦντο ἐν πάσῃ Ὀθωμανικῇ κοινότητι ἢ συνοικίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐν αὐταῖς Χότζα, ἐν οἷς ἐδιδάσκοντο οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπλὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ στοιχειώδη τινα κατήχησιν (40 τοιαῦτα σχολεῖα ὑπάρχουσιν ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ 1000 μικρᾶς ἡλικίας μαθητῶν καθὼς καὶ 17 ἱεροδιδασκαλεῖα διατηρούμενα ἐκ βακουφικῶν εἰσοδημάτων), σήμερον διατηροῦνται δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως εἴκοσιν ἀνώτεροι σχολαί, Ῥουσδιέδες κα-

λούμεναι, ἤτοι δύο ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἀνὰ μία εἰς ἐκάστην τῶν ἐπαρχιακῶν πρωτευουσῶν Διδυμοτείχου, 40 Ἐκκλησιῶν, Πύργου, Κετοῦ, Συλλίμνου, Γιαμπόλως, Φιλίππουπόλεως, Τατάρ, Παζαρζικίου, Χιάσκιοι, Εσκι Ζααρᾶ, Κιζανλικίου, Τουρπανίου, Παιδεστοῦ, Τουρλοῦ, Μαλγάρων, Καλλιπόλεως, Κισσῆνης καὶ Γιουμουλιζίνας. ἐν οἷς φοιτῶσιν χίλιοι τεσσαράκοντα μαθηταί, διδασκόμεναι τὰ κοινὰ μαθήματα, Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικὴν φιλολογοίαν, ἱστορίαν γενικὴν καὶ εἰδικὴν, γεωγραφίαν καὶ μαθηματικά.

Εἰς τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων, ὧν ἕκαστον περιέχει ἀνὰ δύο τουλάχιστον διδασκάλους καὶ ἓνα θυρωρὸν, ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις δαπανᾷ ἑτησίως περὶ τὰς 250 χιλιάδ. γροσίων, ἤτοι 62 1/2 χιλ. δραχμῶν. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν σχολείων τούτων εἰσὶν ἐγκατεστημένα ἐντὸς εὐρυχωρῶν οἰκοδομῶν, ἐπὶ τούτῳ ἀνιδρυθεισῶν ἢ δαπάναις τῆς κυβερνήσεως. Ἡ δὲ ἐπὶ τὸ πλεῖστον δαπάνη τῆς ἐν ἡ ἐδραίουσιν κοινότητος. — Ἡ κοινότης τῆς ἑνὸς ἐκ τῶν σχολείων ἐν Ἀδριανουπόλει στρατιωτικῆς σχολῆς, περιλαμβανούσης 117 μαθητὰς προωρισμένους διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὑποτρόφους τῆς κυβερνήσεως καὶ διδασκομένους ὑπὸ 16 διδασκάλων τὴν Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικὴν φιλολογοίαν, τὴν Ὀθωμανικὴν καὶ γενικὴν ἱστορίαν, μαθηματικά, λιχνογραφίαν, γυμναστικὴν, ὀπλοσκοίαν καὶ γαλλικά. Τοιαῦται στρατιωτικαὶ σχολαὶ ἀριθμοῦνται τὸ ὅλον ἐξ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αυτοκρατορίᾳ. Ὡσαύτως ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ὁ σχηματισμὸς ἰδιαιτέρου σχολείου τῶν Τεχνῶν ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν τῷ ὁποίῳ διδάσκονται τὴν ξυλουργικὴν, σιδηρουργικὴν καὶ ὑφαντικὴν 80 περίπου ὄργανα ὀθωμανικῆς τῶ πλεῖστον καταγωγῆς.

Ὁ δὲ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ὅστις ἄλλοτε ἐδιδάσκετο κατὰ κανόνα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἤδη ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἐξεγέρσεως καὶ τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐσύστησεν ἴδια βουλγαρικὰ σχολεῖα, διατηρούμενα εἴτε δαπάνῃ τῆς κοινότητος εἴτε δαπάνῃ τῶν διαφόρων βουλγαρικῶν κομητάτων, ἐν οἷς

διδάσκονται τὴν σλαβικὴν, τὴν σερβικὴν καὶ ἀλλαχοῦ τὴν ὑπεραίμογα βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Ὡς κέντρον δὲ ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν Θράκῃ βουλγάρων θεωρεῖται ἡ Φιλίππουπολις, ἐνθα διατηροῦνται τὰ καλλίτερον ὀργανισμένα βουλγαρικὰ σχολεῖα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀδριανούπολιν, μόνον ἐν σχολεῖον ὑπάρχει ἐν αὐτῇ βουλγαρικόν. Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι τὸ πρῶτιστον μέλημα τῶν βουλγαρικῶν κομητάτων ὑπῆρξεν ἡ κατ' ἐκλογὴν μετάφρασις εἰς τὴν βουλγαρικὴν καταλλήλων διδακτικῶν βιβλίων τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἅτινα ἐκτυπούμενα ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Ρουχσοκίῳ διανέμονται εἰς ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν δωρεάν, ἢ πωλοῦνται εἰς τιμὰς συγκαταβάτικας ἐν τοῖς κεντρικοῖς βιβλιοπωλείοις, ἅτινα συνέστησαν καὶ διατηροῦσιν εἰς τὰς κεντρικώτερας πόλεις καὶ ἀγορὰς.

Ἡ κοινότης τῆς ἑνὸς ἐκ τῶν σχολείων τῆς ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Ρουχσοκίῳ διανέμονται εἰς ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν δωρεάν, ἢ πωλοῦνται εἰς τιμὰς συγκαταβάτικας ἐν τοῖς κεντρικοῖς βιβλιοπωλείοις, ἅτινα συνέστησαν καὶ διατηροῦσιν εἰς τὰς κεντρικώτερας πόλεις καὶ ἀγορὰς.

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ τοὶ ἀριθμοῦσα 10—12 χιλ. ψυχῶν, ἤτοι τὸ τρίτον περίπου τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς πόλεως πληθυσμοῦ, συντηρεῖ τὰ ἐξῆς σχολεῖα. 1) Μίαν ἑβραϊκὴν σχολὴν (170 μαθηταὶ 7 διδασκαλοὶ) διηρημένην εἰς 7 τάξεις, ἐν αἷς διδάσκονται ἡ χαλδαϊκὴ ἢ ἀρχαία ἑβραϊκὴ καὶ ἡ καθομιλουμένη (ἰσπανικὴ) ἢ τουρκικὴ καὶ τὰ βοηθητικὰ μαθήματα, διδασκόμενα εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς ταύτης μισθοδοτεῖται, τὸ μὲν, ὑπὸ τῆς Alliance 3000 φρ. κατ' ἔτος, τὸ δὲ, ἀπὸ ἑτησίων συνεισφορῶν τῶν εὐπόρων τῆς ἑβραϊκῆς κοινότητος, εἰς οὗς ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐν λόγῳ σχολῆς. 2) Ἐν κεντρικόν σχολεῖον, ὑπὸ τὴν ἀμεσον διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιεραβίνου (706 μαθηταὶ καὶ 16 διδασκαλοὶ), ἐν τῷ ὁποίῳ διδάσκονται ἀνάγνωσις τῆς Χαλδαϊκῆς, ἐρμηνεία τῆς Παλαιᾶς γραφῆς καὶ τοῦ Ταλμούδ ἐν τῇ καθομιλουμένῃ ἑβραϊκῇ γλῶσσῃ. Οἱ διδασκαλοὶ τοῦ

σχολείου τούτου καθὼς καὶ τῆς προηγουμένης σχολῆς μισθοδοτοῦνται διὰ διδάκτρων. 3) Ἐν σχολεῖον κορασίων (70—80 μαθήτριαι), ἐν ᾧ διδάσκονται χαλδαϊκὰ, γαλλικὰ ὑπὸ ἑβραίου διδασκάλου, χειροτεχνήματα καὶ ὀμιλία ἑλληνικὴ ὑπὸ ἑλληνίδος διδασκαλίσσης. Πλὴν τῶν κοινοτικῶν τούτων σχολείων πρέπει νὰ σημειωθῶσι καὶ δύο ἄλλα ἰδιωτικὰ, τρόπον τινα, σχολεῖα, ἐν οἷς φοιτῶσι περὶ τοὺς 270 ἑβραϊόπαιδας ἐπὶ τῇ αὐτῇ περίπτου διδασκαλίᾳ καὶ μεθόδῳ τῆς διὰ διδάκτρων πληρωμῆς αὐτῆς.

Ἡ Ἀρμενικὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως κοινότης, συγκειμένη ἐξ 700—800 οἰκογενειῶν, διατηρεῖ οὐχ ἧττον ἀξιόλογα σχολεῖα· ἦτοι 1) Γραμματοδιδασκαλεῖον, ἐν τῷ ᾧ οἱ διδάσκαλοι παραδίδουσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης, ἀριθμητικὴν κλπ. 2) Ἀνώτερον σχολεῖον (115 μαθηταί, 3 διδάσκαλοι), ἐν τῷ ᾧ διδάσκονται ἡ ἀρμενικὴ, γαλλικὴ καὶ τουρκικὴ γλῶσσα, φυσικομαθητικὰ, γενικὴ καὶ ἀρμενικὴ ἱστορία. 3) Παρθεναγωγεῖον διηρημένον εἰς νηπιαγωγεῖον (120 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι) καὶ εἰς ἀνώτερον (80—90 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι). Ἐν γένει ἡ συντήρησις τῶν σχολείων τούτων στηρίζεται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν εἰσπράξεων ὅσο ἐν Ἀδριανουπόλει Ἀρμενικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπὶ διδάκτρων, (5—30 γρ. κατὰ μῆνα οἱ εὐποροὶ τῶν μαθητῶν).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω κοινοτικῶν σχολείων διατηροῦσι τοιαῦτα ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ αἱ ἄλλαι ὀλιγάριθμοι θρησκευτικαὶ κοινότητες· ἦτοι ἡ Καθολικὴ ἐν σχολεῖον ἀρρένων διευθυνόμενον ὑπὸ ἱερέων, καὶ δύο νηπιαγωγεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων διευθυνόμενα ὑπὸ καλογραιῶν, ἔχοντα μᾶλλον προσηλυτισμοῦ σκοπὸν. Οἱ Βουλγαροῦνται διατηροῦσι ἐν σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων των, ἐν ᾧ φοιτῶσιν οἱ παῖδες αὐτῶν ὡς καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι τῶν Κοζάκων ὑπηρετούντων Πολωνῶν στρατιωτικῶν. Μεταξὺ τῶν σχολείων τούτων ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ τῶν Καθολικῶν, ἐπαρκοῦν εἰς αὐτοτελῆ τινα τῶν ἐν αὐτῷ φοιτῶντων ἐκπαίδευσιν.

Ἡ ἐπιθεώρησις αὐτῆ τῆς ἀλοφύλου ἀναπτύξεως τῆς ἐν τῇ μεσογειῷ Θράκῃ ἐκπαιδεύσεως εἶναι εὐρυτάτης ἐννοίας δι' ὅσους ἐμελέτησαν κατὰ βάθος τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς περαιτέρω ἐπίδοσιν τῶν τυχῶν του. Ἡ δύναμις αὐτῆ πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ πλειότερον εἰς κοινὴν τινα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐνέργειαν, ἥτις οὐσιωδῶς ἐν πολλοῖς καθυστερεῖ ἐν τῇ Θρακικῇ πρὸς τὸν Αἴμον χώρα.

Κ. Β.

ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ.

Εἰς οὐδὲν ἴσως σημεῖον συμφωνοῦσιν οἱ πραγματευόμενοι ἐπιστημονικῶς περὶ δημοσίων προσόδων καὶ δαπανῶν πλὴν τοῦ μόνου ὅτι ὁ καπνὸς εἶναι τῶν μάλιστα ἐπιδεκτικῶν φόρου.

Ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ εἶναι φόρος μέσου ἀπολαύσεως καὶ τρυφῆς, οὐχὶ τροφῆς. Τὸ ὄριον λοιπὸν ὅπερ ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐπὶ φόρου τροφίμων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα. Ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ δὲν ἔχει κατ' ἐπίτασιν ὄριον εἰμὴ ἐκεῖνο καθ' ὃ ἡ περαιτέρω ἐπίτασις ἀντι νὰ αὐξάνη τὰς προσόδους τοῦ κράτους τὰς σμικρύνει ἐνεκα τῆς διὰ τὸ πολυδάπανον ἐλαττώσεως τῆς χρήσεως τοῦ καπνοῦ.

Ἀφ' ὅτου εἰσῆχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ, ἀφ' ὅτου παρήλθεν ἡ πρώτη παροδικὴ τῆς ἀπαγορεύσεως περίοδος, καθ' ἣν διὰ νόμων ὁ καπνὸς ἀπηγορεύετο ὡς τι φευκτὸν καὶ ἐπιζήμιον, ἔκτοτε ἀνεγνώρισαν αἱ πολιτεῖαι τὴν μεγάλην φόρου ἐπιδεκτικότητά τούτου, ἔκτοτε ἤρξατο ἡ βαρεῖα αὐτοῦ φορολογία, ἀλλ' ἔκτοτε ἤρξαντο νὰ γίνωνται καταφανεῖς καὶ αἱ μεγάλαι δυσχέρειαι, πρὸς αἷς πρέπει νὰ παλαίσῃ ἀναγκαίως σπουδαία ὀπωσοῦν φορολογία τοῦ καπνοῦ.

Αἱ δυσχέρειαι αὗται εἶναι ἀκριβῶς γνωσταὶ τῇ ἐπιστήμῃ, πολυειδῶς δὲ καὶ πολυτρόπως ἐξητάσθησαν παρὰ τῶν

ἐπιστημόνων. Πλήν ὀλίγων ἐξ αὐτῶν, παρελθόντων εἰς ἀπόγνωσιν καὶ θεωρησάντων αὐτάς ὡς ἀνυπερβλήτους καὶ διὰ τοῦτο προτεινάντων νὰ καταργηθῇ ἡ βαρεῖα φορολογία τοῦ καπνοῦ, οἱ πλεῖστοι τούναντιόν καὶ οἱ δοκιμώτατοι τῶν πραγματουομένων τὴν δημοσίαν οικονομίαν θεωροῦσιν ὅτι αἱ πλεῖστα τῶν δυσχερειῶν ὑπερνικῶνται διὰ λογικῶν καὶ περισκευμένων συστημάτων· ἡ ὅλη δὲ συζήτησις εἶναι περὶ τοῦ τί τὸ συντελεστικώτερον πρὸς τοῦτο σύστημα.

Προκειμένου περὶ εἰσαγωγῆς τῆς βαρείας φορολογίας τοῦ καπνοῦ καὶ παρ' ἡμῶν ἴσως δὲν εἶναι ἀκαιρὸς ἡ μελέτη τῶν κατ' αὐτὴν ζητημάτων, ἀφοῦ πολλοὶ, πρακτικοὶ μάλιστα, ὑποδεικνύοντες τὰς δυσχερείας καὶ συνέπειας τοῦ πράγματος ἔκριναν καλὸν νὰ καταδικάσωσι τὴν νέαν φορολογίαν τοῦ καπνοῦ καὶ νὰ συστήσωσι τῇ Βουλῇ τὴν μὴ ἀποδοχὴν αὐτῆς.

Τὴν μελέτην ἡμῶν θὰ διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρα μέρη, καὶ ἐν πρώτῳ θὰ ἐξετάσωμεν τὰς δυσχερείας, αἵτινες ἀναφύονται κατὰ τὴν βαρεῖαν φορολογίαν τοῦ καπνοῦ καὶ πῶς δύνανται κάλλιον, κατ' ἀρχὴν, νὰ λυθῶσιν αὐταί· ἐν δευτέρῳ τὰ προταθέντα καὶ ἐφαρμοσθέντα συστήματα φορολογίας· ἐν τρίτῳ τὸ καὶ καθ' ἡμῶν προτιμότερον καὶ πῶς δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ· ἐπὶ τέλους δὲ θὰ προσθέσωμεν συγκριτικὴν τινα καταστατικὴν τῶν ἐπισημοτάτων ἐθνῶν. Θὰ ἀκολουθήσωμεν δὲ κατ' οὐσίαν τὸν κριτικώτατον E. Stein.

1. ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΒΑΡΕΙΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ ΛΥΣΙΣ ΑΥΤΩΝ;

Εἶναι ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος ὅτι πᾶσα βαρεῖα φορολογία, ἀντικειμένων καταναλώσεως, ἐπάγεται ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν, ἐφ' ὅσον ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἀνταλλαγή αὐτῶν εἶναι ἐλευθέρα, ὅτι τὰ βαρέως φορολογούμενα ἐκ παντὸς τρόπου ζητοῦσι νὰ ἐκλύγῃσι τὴν φορολογίαν. Με-

φορολογίαν ἀντικείμενον. Πρὸς τοιαύτην δύναμιν ὀλίγα διαπράττει παλαιούσα ἡ ἐπιτήρησις καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ κράτους. Αὕτη παράγει ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ τὸ λαθρεμπόριον. Πρόδηλος δὲ ὁ λόγος τῆς ἐπιτάσεως αὐτῆς ἐφ' ὅσον ὑφούται ἐπὶ μᾶλλον ὁ φόρος, διότι ἡ αὐξήσις τοῦ φόρου καθιστᾷ μείζον τὸ κέρδος, τὸ δὲ μείζον κέρδος μείζονα τὴν ἐνέργειαν.

Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ. Διὰ τῆς ἀθετήσεως τοῦ νόμου, τῆς πολυειδοῦς καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτῆς, διεγείρεται εἰς τοὺς πολλοὺς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διαφορομένους ἢ ὀρεξίς τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἐννόμου τάξεως τῆς πολιτείας. Πλήν τῆς κοινωνικῆς ζημίας ἐπέρχεται ὁμῶς ἀναγκαίως καὶ οἰκονομικὴ.

Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι πλήν τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ καλλιεργεῖται καὶ ἐντὸς τοῦ κράτους ἡ παραγωγή τοῦ καπνοῦ, ἵνα σωθῇ ἡ τελευταία ἐκ τοῦ φανεροῦ κινδύνου, πρέπει ὁ τελωνιακὸς δασμὸς νὰ ᾖ πολὺ ἀνώτερος, ὅπως τὴν προφυλάξῃ καὶ ὅπως δυνηθῇ αὕτη νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸ ἀναποφεύκτως διὰ τοῦ λαθρεμπορίου ὑπείσερχόμενον. Ἄλλ' οὕτω σώζεται μὲν ἡ ἐγχώριος παραγωγή, ἐλαττοῦνται ὁμῶς καὶ ζημιοῦνται σπουδαίως αἱ πρόσοδοι τῆς πολιτείας, αἵτινες εἶναι δυναταὶ καὶ εὐκτεταὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ. Ἐλαττοῦνται δὲ αἱ πρόσοδοι τῆς πολιτείας, διότι ἐνεκα τοῦ σχετικῶς ἐλάσσονος φόρου τοῦ ἐγχωρίου καπνοῦ ἐξ αὐτοῦ θὰ ζημιοῦται τὸ ἔλασσον, θὰ ζημιοῦται δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐνὶ σπουδαιοτέρας ἐλαττώσεως τοῦ τελωνιακοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ὁ ἔξωθεν ἐρχόμενος καὶ ὁ ἔσω παράγόμενος ἐξ ἴσου φορολογοῦνται, τότε καταστρέφεται μὲν ἡ ἔσω παραγωγή μὴ δυναμένη νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν ἔξωθεν εἰσερχόμενον, στερεῖται δὲ ἡ πολιτεία καὶ τοῦ ἐκ τοῦ ἔσω καπνοῦ φόρου.

καπνοῦ νὰ ὀρισθῶσιν εὐτελεῖς, ἢ νὰ ἀρθῇ ὁ ἀνναγωνισμὸς μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπιχειρήσεως πρὸς τὴν φορολογίαν. Τὴν πρώτην λύσιν ἠκολουθοῦμεν μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁμολογουμένως ἡ εὐχερესτέρα λύσις, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ ἀτελεστέρα καὶ ἀξιοκατάκριτος ἐκ παντὸς τρόπου. Τὴν δευτέραν ἀκολουθοῦσι κατ' οὐσίαν τὰ πλεῖστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, εἶναι δὲ καὶ ἡ μόνη ἣν ἐγκρίνουσι καὶ συνιστῶσιν οἱ δοκιμώτατοι τῶν οἰκονομολόγων.

Ἡ πρώτη λύσις ἦτοι ἡ ἀρχὴ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας τοῦ καπνοῦ ἀντίκειται προφανέστατα πρὸς πᾶσαν ἀληθῆ περί φορολογίας ἀρχήν, δὲν παρέχει δὲ οὐδὲ φαινομένην ὠφέλειαν. Εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀτοπον, ἀντικείμενα τρυφῆς νὰ μὴ φορολογῶνται ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπιδεκτικὰ φόρου, εἶναι δὲ καὶ ἐπιζήμιον. Διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τῆς πολιτείας πρέπει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εἰσπραχθῶσιν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἰσπράττωνται παρὰ τοῦ καπνοῦ, ὅσα δύνανται ἀζημίως πάντῃ νὰ εἰσπραχθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ, θὰ εἰσπραχθῶσι παρ' ἄλλων ἀντικειμένων, ἅτινα φορολογοῦνται ἤδη ἐπαρκῶς ἢ καὶ ὑπὲρ τὸ δέον. Ἀντὶ λοιπὸν ἡ ἀρχὴ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας νὰ ἦναι ἐλάφρυνσις τις καὶ ἀνακούφισις τῶν φορολογουμένων, εἶναι φορολογικὸν βᾶρος καταθλίβον ἕνεκα τῆς ἀνίσου καὶ παραλόγου διανομῆς τῶν φόρων. Οὐδεμίᾳ λοιπὸν ἀμφιβολίᾳ ὅτι, ἀφοῦ ὁμολογεῖται ἡ ἕκτακτος ἐπιδεικτικότης φορολογίας τοῦ καπνοῦ, ἀφοῦ ὁμολογεῖται ἡ ὀσημέραι ἐπέκτασις τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐπὶ πλείστων, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς λογικῆς ἢ βαρεῖα αὐτοῦ φορολογία, ζητεῖται δὲ μόνον πῶς δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο καὶ ἀποφύγωμεν τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας τελειότερον.

2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ.

Τρία εἶναι ἐπὶ φορολογίας τοῦ καπνοῦ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ συστήματα. Τὰ δύο πρῶτα κα-

λοῦμεν, ἐκ τῶν χωρῶν ἐνθα εἶναι ἐν ἐφαρμογῇ, τὸ μὲν γερμανικόν, τὸ δὲ ἀγγλικόν, τὸ τρίτον εἶναι τὸ τῆς μονοπωλίας· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ἐπὶ πλεῖστον τῆς Εὐρώπης ἐν χρήσει.

Α'. Γερμανικὸν σύστημα. Ἐν Γερμανίᾳ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ τὸ αὐτὸ τελωνιακὸν σύστημα ὅπερ καθόλου ἐν τῇ τελωνικῇ γερμανικῇ ἐνώσει (Zollverein) Ὡς γνωστὸν κατὰ τὴν τῆς ἐνώσεως ταύτης δασμολογίαν ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα ἀδιακρίτως τοῦ εἴδους φορολογοῦνται κατὰ βᾶρος, ὡς κανὼν δὲ τῆς φορολογίας χρησιμεύει ἡ διατίμησις. Ὑπὸ τοιοῦτον σύστημα δασμολογίας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ ὁ ἔσω παραγόμενος καπνός, ἐπειδὴ ὁ ἔξωθεν ἔρχεται εὐθηνότερος καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κρείσσων, ἄλλως ἢ δὲν πρέπει νὰ φορολογηται παντελῶς ἢ εὐτελέστατα. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς Γερμανίας εἶναι τὸ αὐτὸ σχεδὸν πρὸς τὸ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας τοῦ καπνοῦ. ἔχει δὲ ἐλλείψεις πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπὶ εὐτελοῦς φορολογίας, τοῦ ὅτι δηλονότι καταλείπει ἀχρηστον δεξιωτάτην πηγὴν φόρου, καὶ ἑτέραν προερχομένην ἐκ τῆς ἐν χρήσει ἀπλῆς δασμολογίας. Διότι εἴπερ που καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ ἀναγκαιοτάτη καθίσταται ἢ κατ' εἶδος διάφορος φορολογία αὐτοῦ, διότι οὕτω μόνον δύναται δεόντως νὰ ἐξαντληθῇ ἡ ἐπιδεκτικὴ φορολογίας φύσις αὐτοῦ. Ἐνῶ διὰ τῆς ἀπλῆς δασμολογίας πλὴν ὅτι οὐδὲ τοῦτο κατορθοῦται, ἐπιβάλλεται διὰ τῆς μὴ ἀναλόγου φορολογίας τοῦ διαφόρου καπνοῦ βαρύτερος φόρος ἐπὶ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, αἵτινες δαπανῶσι τὸν εὐτελεῖ καπνόν, διότι εὐτελής καὶ βαρύτερος καπνός φορολογοῦνται ἐξ ἴσου.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐδέχθη ἐξ ἀνάγκης ἡ Γερμανία στερουμένη μέχρι τοῦδε πολιτικῆς ἐνότητος, ἀνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ εἰσαγωγή τῆς μονοπωλίας. Ἐάντων ὅμως κατορθωθείσης ταύτης ἐπίκειται ἡ μεταβολὴ καὶ ἐλήφθησαν πρὸς τοῦτο προπαρασκευαί.

Β'. Ἀγγλικὸν σύστημα. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπαγορεύεται

έντελώς ή εν τῇ χώρᾳ παραγωγή τοῦ καπνοῦ, ἐπιβάλλεται δὲ ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν ἐρχομένου βαρὺ τέλος, μέχρι τῆς ἐξάντλησως τῆς φορολογικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀποκόπτονται εὐχερέστατα αἱ ἐκ τῆς συγχρόνου ἐσωτερικῆς παραγωγῆς δυσχέρειαι, ἄλλως ὅμως ἀφίεται τὸ λαθρεμπόριον σχεδὸν ἀνενόητον, διότι εὐθὺς ὡς εἰσῆχθῇ ὁ καπνὸς ἐν τῇ χώρᾳ ἀπαλλάσσεται πάσης περαιτέρω ἐπιτηρήσεως ἢ ἐξελέγγεως. Πλὴν τούτου ἐπέρχονται ἄλλαι ζημίαι ἐκ τῆς μὴ καλλιεργείας τοῦ καπνοῦ, ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τοῦ κέρδους ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς, ἐνθα μάλιστα ἡ χώρα εἶναι ἰδιαζέντως δόκιμος πρὸς καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ. Καθίσταται δὲ κατὰ τοῦτο τὸ σύστημα δυσχερεστάτη ἢ μᾶλλον ἀδύνατος ἢ κατὰ τὰ εἶδη τοῦ καπνοῦ διάφορος αὐτοῦ φορολογία, ἥτις κατὰ τὰ ἔμπροσθεν ῥηθέντα εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον ἀγαθῆς καὶ τελείας φορολογίας τοῦ καπνοῦ.

Τὸ μόνον σύστημα ὅπερ ἀποφεύγει ἐπιτυχῶς τὰς μέχρι τοῦδε ἐκτεθείσας ἐλλείψεις τῶν ἄλλων συστημάτων εἶναι τὸ τῆς μονοπωλίας.

Β. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΣ ΙΔΙΩΣ.

Τὸ σύστημα τῆς μονοπωλίας ἐπὶ τοῦ καπνοῦ συνιστᾷ δοκιμώτατοι οἰκονομολόγοι ὡς ὁ Malchus, ὁ Jakob, ὁ Loiz, ὁ L. Stein, ἐφαρμόζεται δὲ ἐν Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Ἠλλωνίᾳ καὶ ἐν πολλαῖς τῆς Ἰταλίας χωραῖς. Πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο ἀντιμάχονται κατὰ πρόληψιν πολλοὶ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἐλευθέρας ἐμπορίας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ διακρίνη τις τρία εἶδη μονοπωλιῶν. 1) τὴν οἰκονομολογικὴν μονοπωλίαν ἥτις εἶναι διοικητικὸν μέτρον προνομίου ἐν γένει ἢ εἰδικοῦ προνομίου ἀνακαλύψεως (patent), 2) τὴν ἀστυνομικὴν μονοπωλίαν, ἐνθα λόγος τῆς ἀποκλειστικῆς πωλήσεως εἶναι ἡ δημοσία ἀσφάλεια ὡς ἐπὶ τῆς πυρίτιδος καὶ 3) τὴν δημοσιολογικὴν ἐνθα εἶναι τρόπος τῆς φορολογίας. Ἐπὶ τῆς τελευ-

ταίας γίνεται ὁ πολὺς λόγος καὶ ἡ πολλὴ συζήτησις παρὰ τοῖς οἰκονομολόγοις. Ἐκ τῆς συζητήσεως ἄμφω ταύτης προέκυψεν ὅτι ἡ μονοπωλία εἶναι ἀσπαστὴ καὶ δὲν ἐπάγεται οὐδεμίαν οἰκονομικὴν ζημίαν, ἐνθα μόνη αὕτη καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν φορολογίαν, ἰδίως ἐνθα αὕτη ὡς ἐπὶ τῶν ἀπολαυστικῶν μέσων μόνον ὄριον ἔχει τὴν πλειοτέραν ἐξάντλησιν τῆς φορολογικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ὅπερ ἐξαιρέτως ἀληθεύει ἐπὶ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ.

Ἐπὶ τῆς διὰ μονοπωλίας φορολογίας τοῦ καπνοῦ εἶναι διακριτέαι τρεῖς κύριαι καὶ ἀρχικαὶ σχέσεις περὶ αἷς διάφορος εἶναι ἡ πρακτικὴ διαχείρησις τῶν διαφορῶν ἐθνῶν, εἶναι δὲ αὗται ἡ κατὰ μονοπωλίαν ἄμεσος παραγωγή τοῦ καπνοῦ, ἡ κατὰ μονοπωλίαν ἐπεξεργασία αὐτοῦ καὶ τριτὴ ἡ κατὰ μονοπωλίαν πώλησις, ἐν ᾗ ἔγκειται κυρίως ἡ φορολογία.

α) Ἄμεσος παραγωγή ἐπὶ μονοπωλίας.

Ἡ ἄμεσος παραγωγή τοῦ καπνοῦ διὰ τῆς πολιτείας δύναται νὰ χωρήσῃ μέχρις ἐντελοῦς ἀποκλείσεως τῶν ἰδιωτῶν ὡς ἐπὶ τοῦ ἄλατος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἀπαιτεῖ ἰδιάζουσαν ἰκανότητα, ἡ ἄμεσος καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ εἶναι ἄτοπος καὶ ἐπιζήμιος, πολλῶν δὲ προτιμότερον νὰ ἀφεθῇ ἡ ἄμεσος παραγωγή ἐντελῶς ἐλευθέρα τοῖς ἰδιώταις, ἀλλὰ νὰ ἀπαγορεύηται ἡ μετάβασις τοῦ παραγομένου εἰς συναλλαγὴν. Τοῦτο κατορθοῦται ἐὰν ἡ πολιτεία εἶναι ὁ μόνος ἀγοραστὴς τοῦ παραγομένου καπνοῦ, καὶ μηδὲ μόνον τοῦ παραχθέντος μεταβαίνει ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν καλλιεργητῶν εἰς ἰδιωτικὴν ἀνάλωσιν.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεξάγεται κατὰ μέρος διὰ τῶν ἐξῆς μέτρων.

1) Ἀκριβῆς ἐπιτήρησις τῆς ἰδιωτικῆς παραγωγῆς ὅπως τὸ πωλούμενον ἀντιστοιχῇ ἀκριβῶς πρὸς τὸ παραγόμενον.

Ἡ ἐπιτήρησις ἐνασκεῖται ἐν πρώτοις διὰ δηλώσεως τοῦ ἀγροῦ ὃν προορίζει ὁ καλλιεργητὴς τοῦ καπνοῦ πρὸς παραγωγήν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ δι' ἀκριβῶν διατάξεων περὶ τῆς φυτείας αὐτοῦ. Τὸ μέτρον τοῦ περιορισμοῦ τῆς καλλιεργ-

γείας του καπνού έχει λόγον μόνον όταν υπάρχει φόβος ότι δια της μειρισμένης καλλιεργείας τὰ ἔξοδα τῆς ἐπιτηρήσεως θὰ αὐξήσωσι καθ' ὑπερβολήν.

2) Κατὰ μονοπωλίαν ἀγορὰ τοῦ παραχθέντος.

Αὕτη ἀπαιτεῖ σειράν ἐδικῶν μέτρων, ἅτινα θεωρητικῶς δύνανται εὐκόλως νὰ ὀρισθῶσιν, ἐξ ὧν ὁμῶς τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς ἤρτηται ἡ ἐπιτυχία τῆς μονοπωλίας· τὰ μέτρα ταῦτα εἶναι τὰδε :

α) νὰ ὀρισθῇ προθεσμία παραδόσεως κοινὴ εἰς ἅπαντα τὸν ἰδιωτικῶς παραγόμενον καπνὸν κατὰ κλίμα καὶ θέσιν τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς.

β) νὰ διορισθῶσιν οἱ ὑπάλληλοι καὶ τὰ καταστήματα ἐνθα θὰ γίνηται ἡ ἀγορά.

γ) ἀκριβῆς ταξινομήσις τῶν εἰδῶν τοῦ καπνοῦ καὶ ἀνάλογος προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς, ὥστε ἡ μείζων δεξιότης κατὰ τὴν παραγωγὴν νὰ ἀμείβηται δι' ἀναλόγου καθαροῦ κέρδους.

δ) διάταξις τῶν τύπων τῆς πωλήσεως, οἵτινες πρέπει νὰ ἦναι ὁμοιόμορφοι πρὸς εὐχερεστέραν ἐξέλεγχσιν. Τὴν βᾶσιν ἀποτελοῦσι κατ' αὐτοὺς τὰ βιβλία τῶν πωλήσεων διὰ τοὺς καλλιεργητάς, ἐν οἷς πρέπει νὰ σημειῶνται καὶ ὁ ἄγρος, ὅθεν παρήχθη, καὶ ἡ ἄδεια πρὸς καλλιέργειαν, καὶ τὰ στελέχη τῆς ἀγορᾶς διὰ τοὺς διορισθέντας ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἅτινα φυσικῶ τῷ λόγῳ πρέπει νὰ συμφωνῶσι πρὸς τὰ βιβλία τῆς πωλήσεως.

ε) Εἰσαγωγή τοῦ καπνοῦ ἔξωθεν.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ μονοπωλίας, ἡ εἰσαγωγή καπνοῦ πρὸς ἰδιωτικὴν συναλλαγὴν ἀπαγορεύεται. Καὶ ἡ εἰσαγωγή ἔξωθεν ὡς καὶ ἡ παραγωγή ἐν τῇ χώρᾳ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῇ πολιτείᾳ. Τὴν εἰσαγωγὴν δύναται νὰ διενεργήσῃ τὸ κράτος δι' ἀμέσου ἀγορᾶς τοῦ εἰσερχομένου κατεργασμένου ἢ ἀκατεργάστου καπνοῦ, ἢ ἀναθέτει τὴν ἀγορὰν εἰς ἐμπόρους καὶ οὗτοι προμηθεύουσιν αὐτῷ τὸν ἀγορασθέντα ὁ τελευταῖος τρόπος διενεργούμενος ἰδίως διὰ πλειστηριασμοῦ εἶναι ὁ προτιμότερος.

Ἡ κατὰ μονοπωλίαν εἰσαγωγή δὲν πρέπει ν' ἀποκλείῃ τὴν εἰσαγωγὴν πρὸς ἀτομικὴν χρῆσιν, διότι μόνον οὕτως ἀποφεύγει τις τὸ λαθρᾶμπόριον ὅπερ ἐνταῦθα ἐνεκα τοῦ μεγάλου κέρδους εἶναι ἐπικινδυνωδέστατον. Ἀλλὰ πρέπει ἡ τοιαύτη εἰσαγωγή νὰ ὑποβάληται εἰς διατυπώσεις, ἧτοι

νὰ ἀπαιτῆται εἰδικὴ ἐκάστοτε ἄδεια καὶ νὰ περιορίζηται ἐπὶ ὠρισμένου ποσοῦ, ἔπειτα δὲ νὰ ὑποβάληται εἰς τέλος εἰσαγωγῆς ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν φόρον τοῦ καπνοῦ.

γ) Κατεργασία τοῦ καπνοῦ ἐπὶ μονοπωλίας.

Κατὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ καπνοῦ πρέπει νὰ τηρῆται αὐστηρῶς ἡ μονοπωλία καὶ πᾶσα ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις νὰ ἀπαγορευῆται. Κατὰ τὸ σύστημα τῆς πωλήσεως κανονίζεται καὶ ἡ κατεργασία. Αὕτη πρέπει νὰ παρασκευάζη κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ἀκριβῶς ὅ,τι ἡ διοίκησις θεωρεῖ κατάλληλον πρὸς πώλησιν. Δι' αὐτὸ δὲ ταῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀνατίθεται εἰς ἰδιώτας, ἀλλὰ νὰ διενεργῆται ἐν καταστήμασι τοῦ κράτους, ταῦτα δὲ νὰ ἀνιδρῦνται ἐνθα ἡ θέσις φαίνεται κατάλληλος πρὸς πώλησιν.

Ἡ κυριώτερα τῆς κατεργασίας ἀρετὴ εἶναι νὰ παρασκευάζη τὸν καπνὸν οὕτως, ὥστε ἐνῶ ἀνταποκρίνεται πρὸς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καταναλώσεως, νὰ συγχωρῇ συγχρόνως καὶ τὰς ἀναγκαίας παραλλαγὰς τοῦ φορολογικοῦ μέτρου. Καὶ διὰ τοὺς δύο τούτους σκοποὺς εὐτυχῶς ὁ καπνὸς ἀποδείκνυται δεξιότατος. Ὡς κανὼν πρέπει νὰ τηρῆται πάντοτε ὅτι κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν πρέπει τρία εἶδη καπνοῦ νὰ παράγωνται, ταῦτα δὲ νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν ἀνωτέραν, τὴν μέσῃν καὶ τὴν ἀπορωτέραν τάξιν τῶν πολιτῶν.

δ) Μέτρον φορολογίας.

Ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως περιέχει τὸν φόρον, οὗτος δὲ ἀνευρίσκειται ἀφαιρουμένων τῶν ἐξόδων ἐκ τοῦ τιμήματος. Ὁσῶ εὐτελέστερος ὁ καπνὸς καὶ ὅσῳ ἐπομένως γενικωτέρα εἶναι αὐτοῦ ἡ χρῆσις τοσοῦτω ὀλιγώτερον πρέπει ὁ φόρος νὰ ὑπερβαίνη τὰ ἔξοδα, ἐνῶ τούναντίον πρέπει νὰ ἐπιτείνεται καὶ αὐξάνη ἐφ' ὅσον εἶναι καλητέρα ἡ ποιότης τοῦ καπνοῦ καὶ ἐπομένως ἡ χρῆσις περιορίζεται εἰς τάξεις ἀνθρώπων μειζόνων προσόδων. Ἐφ' ὅσον ἡ κατανάλωσις δὲν ἐλαττοῦται ὁ φόρος δὲ, πρέπει νὰ θεωρῆται βαρὺς πρὸς πάντα τὰ εἶδη. Τὸ περιεργότατον τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ εἶναι ὅτι ὅσῳ αὐξάνει ὁ φόρος τοσοῦτω αὐξάνει καὶ ἡ κατανάλωσις καὶ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν εὐρέθη τὸ τελευταῖον ὄριον. Ἡ πώλησις δύναται διττῶς νὰ διενεργηθῇ· ἢ ἡ λιανικὴ πώλησις ἀφίεται ἐλευθέρᾳ εἰς τοὺς ἰδιώτας, τὸ δὲ δημόσιον ἐπιφυλάσσεται εἰς ἑαυτὸ τὴν εἰς μεγάλα ποσὰ πώλησιν, ἢ αὐτὸ τὸ δημόσιον διενεργεῖ καὶ τὴν λιανικὴν πώλησιν. Τὸ πρῶτον σύστημα εἶναι ἀπλούστερον, ἀλλὰ καθιστᾷ

ἀδύνατον τὴν ἐξέλεγεξιν καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς παρανόμου κατεργασίας καὶ εἰσαγωγῆς ἔξωθεν καπνοῦ. Τὸ δεύτερον εἶναι ὁμολογουμένως τὸ ὀρθότερον. Τὸ δημόσιον διατηρεῖ καὶ τὰ ἐπὶ μέρος πωλητήρια, ἀφίνων ἐν ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ πωλουμένου καπνοῦ εἰς τὸν δι' εἰδικῆς ἀδείας πρὸς τοιαύτην πώλησιν γεγόμενον δεκτόν. Αἱ λεπτομέρειαι εἶναι τῆς διοικήσεως.

4. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ.

Ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται κατὰ τὰς χώρας ἐνθα εἶναι βαρύτερα ἢ ἐλαφρότερα ἡ φορολογία τοῦ καπνοῦ, παρατηρεῖται δὲ ὅτι αἱ βαρύτερον φορολογούμεναι ἔχουσι καὶ μείζονα κατανάλωσιν τοῦ καπνοῦ. Ἡμεῖς ποιούμεθα ἐνταῦθα λόγον περὶ μόνων τῶν ἀξιολογωτάτων αὐτῆς ἐθνῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς ἐρρέθη καὶ πρότερον, δὲν ὑπάρχει τὸ σύστημα τῆς ἀληθοῦς μονοπωλίας. Ἡ ἐσωτερικὴ παραγωγή ἀπηγορεύθη ἀπὸ Καρόλου τοῦ Β'. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ χώρα τῆς βαρυτάτης φορολογίας τοῦ καπνοῦ. Κατὰ τὸ 1840 ἠύξθη αὕτη ὡς ἐξῆς: ἐπὶ ἐκάστης λίτρας καπνοῦ ἐπληρῶνετο δασμὸς ἐπὶ φύλλων μὲν 3 σχ. καὶ 5 π., ἐπὶ σιγάρων δὲ 9 σχ. καὶ 5 π., ἐπὶ ταμπάκου δὲ 6 σχ. καὶ 5 π., παρετηρήθη δὲ καὶ μετὰ τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο μέγεθος τοῦ φόρου ὅτι ἡ κατανάλωσις ἠύξησε μέχρι 264,000 κανταρίων. Τῷ 1863 ἐμειώθη ὁ φόρος εἰς 4 σχ. διὰ τὸν καπνὸν, εἰς 3 σχ. 9 π. μ. ἔχρι 4 σχ. 7 π. διὰ τὸν ταμπάκον, εἰς 5 σχ. διὰ τὰ σιγάρα, ἀλλ' ἡ μείωσις δὲν εὐδοκίμησεν εἰσέτι.

Ἐν Ρωσίᾳ παραγωγή, κατεργασία καὶ ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ διενεργοῦνται ἐλευθέρως. Ἡ φορολογία εἶναι διὰ τὸν φόρον κατὰ τὸ ποῖον τοῦ καπνοῦ, βαρύτερα δὲ ἢ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου πρὸς προστασίαν τῆς ἐσωτερικῆς καλλιέργειας, εἰσπράττεται δὲ κατὰ τὴν κατεργασίαν καὶ πώλησιν καὶ ἀποδείκνυται ἐκ τινος ταινίας, δι' ἧς περιβάλλονται ἅπαντα τὰ πρὸς κατανάλωσιν παρασκευαζόμενα τοῦ καπνοῦ εἶδη. Πλὴν τοῦ φόρου ἐμπορικῶς καὶ καπνοπωλεῖα καπνῶν πληρῶνουσι καὶ τέλος ἀδείας.

Ἐν Γαλλίᾳ εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΓΑ'. Παρέχει δὲ τὸ τρανώτατον παράδειγμα τῆς συγχρόνου αὐξήσεως τῆς φορολογίας καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς κατανάλωσός. Περιεργότατη εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1791 κἀτηργήθη τὸ μονοπωλεῖον, καὶ ἐπε-

βλήθη φόρος κατανάλωσος 25 φρ. ἐπὶ 400 λίτρων. Τὰ εἰσοδήματα ἄτινα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀνήρχοντο εἰς 32 ἑκατομμ. λίρ. περίπου ἐξέλιπον σχεδὸν ἐντελῶς. Ἐπειθ' τῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἐκ τοῦ καπνοῦ εἰσοδήματα ἀνήρχοντα εἰς 1,130,000 φρ. Αὐξηθέντος τοῦ φόρου τῷ Γ'. ἔτει ἠύξησαν καὶ αἱ πρόσοδοι εἰς 4,300,000 φρ. Τῷ 1806 ὁ διπλασιασμὸς τοῦ φόρου ἀπέφερε 15 ἑκατομμ. Τὸ διάταγμα τῆς 29 Δεκεμβρίου 1810 εἰσήγαγεν ἐκ νέου τὴν μονοπωλίαν, αἱ δὲ πρόσοδοι τοῦ κράτους ἠύξησαν εἰς 28 ἑκατομμ.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐγένοντο πολυεεῖς προσβολαὶ τῆς μονοπωλίας. Μὴ τολμῶντες ὄμως νὰ καταργήσωσιν αὐτὴν ἐντελῶς παρέτεινον αὐτὴν ἐπὶ δεκαετίαν. Πάντοτε δὲ παρετηρήθη αὐξήσις σπουδαία τῶν προσόδων. Ἐνῶ τῷ 1815 ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἦτο 23,300,000 φρ. τῷ 1855 ἀνῆλθεν εἰς 113,800,000 φρ.

Ἐν Ἀυστρίᾳ εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία ἤδη τῷ 1670. Μέχρι τοῦ 1784 ἐξεδίδοτο εἰς μίσθωσιν καὶ ἀπέφερε μόνον 1,925,000 φιορινίων. Τῷ 1784 ἀνέλαβεν αὐτὴ ἡ κυβερνήσις τὴν παραγωγήν, ἀλλ' αἱ Οὐγγρικαὶ χῶραι καὶ ἡ Παλιχία ἔμειναν ἐλεύθεραι. Τῷ 1834 συνέστη ἰδίᾳ Διεύθυνσις τῆς κατεργασίας τοῦ καπνοῦ. Τῷ 1828 εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία καὶ ἐν τῇ Νοτίᾳ Τυρολίᾳ, τῷ δὲ 1851 εἰσῆχθη τέλος καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ, καταργηθέντων τῶν ἰδιωτικῶν καταστημάτων σκευασίας τοῦ καπνοῦ ἐπὶ ἀποζημιώσει. Ἐντὸς πεντηετίας ἐδιπλασιάσθησαν σχεδὸν αἱ πρόσοδοι. οὕτω τῷ 1851 ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἦτο 13,926,703 φιορίνια, τῷ 1854 δὲ 26,557,517 φιορίνια, ἐνῶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἐπὶ ἀντικειμένων κατανάλωσος ἀνέβη μόλις κατὰ 30 ἕως 31 0]0, τοῦ τελωνείου ἕως 3,1 τοῖς 0]0 καὶ τοῦ ἄλατος κατὰ 3,6 τοῖς 0]0.

Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μονοπωλίας ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐλέγετο παρὰ πολλῶν ὅτι ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ θὰ καταστραφῆ, ἐν αὐτῇ τῇ παραγωγότατῃ τοῦ καπνοῦ χώρα ἐκ τῆς μονοπωλίας. Αἱ καταστατικαὶ παρατηρήσεις ἐβεβαίωσαν τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐνῶ δηλαδὴ τῷ 1851, ἦτοι κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μονοπωλίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν φυτευτῶν ἀνῆρχετο εἰς 40,113 μετὰ 35,136 ζευγαρίων τῷ 1855 οἱ φυτευταὶ ἦσαν 83,575 μετὰ 60,241 ζευγαρίων, ὥστε ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἡ παραγωγή οὐχὶ μόνον καλύπτει τὴν κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει ὑπερβάλλει αὐτὴν. Ἡ ἰσ-

τορία αὐτῆ τῆς μονοπωλίας ἐν Αὐστρία, ἰδίως ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μονοπωλίας ἐν Οὐγγαρία εἶναι διδακτικωτάτη διὰ χώρας ἐναίς ὡς ἡ ἡμετέρα ὁ καπνὸς καλλιεργεῖται ἐλευθέρως, καθόσον παρέχει τρανὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ μονοπωλία ἐπενεργεῖ εὐεργητικῶς ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, ἀσφαλίζουσα αὐτῇ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐκποίησιν τοῦ προϊόντος.

Εἶδομεν ἀνωτέρω τὸ ἐν Γερμανία ἰσχύον σύστημα φορολογίας τοῦ ἐξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ. Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν παραγωγὴν εἶναι διάφορος κατὰ κράτη ἡ φορολογία. Χῶραί τινες δὲν ποιοῦσιν οὐδεμίαν διάκρισιν τῶν καπνῶν, ἀλλ' ἐξ ἴσου φορολογοῦσι καὶ τοὺς ἑτεροειδεῖς ἐσωτερικοὺς καπνοὺς. Ἡ Πρωσία διακρίνει τέσσαρα εἶδη ἐδάφους καλλιεργουμένου διὰ καπνὸν, ἔχει δὲ δι' ἕκαστον ἴδιον μέτρον φορολογίας.

Ἐν τέλει προσθέτομεν συγκριτικὸν πίνακα κατὰ χώρας τῆς καθαρᾶς προσόδου καὶ τῆς κατ' ἀνθρώπον διανομῆς αὐτῆς. Ὁ πίναξ ἐλήφθη ἐκ τοῦ *Journal des Économistes*, εἶναι περὶ τοῦ ἔτους 1859 καὶ εἶναι ἐσφαλμένος καθόσον παρέχει μικροτέρους τῶν ἀληθῶν ἀριθμούς. Υπολογίζεται δὲ ἡ καθαρὰ πρόσοδος εἰς φράγκων ἑκατομμύρια.

	καθαρὰ πρόσοδος	κατ' ἀνθρώπον
Ἀγγλία	118,1	4,40 φρ.
Γαλλία	88,0	2,50 »
Γερμανία	7,7	0,27 »
Ῥωσία (ἐξαιρέσει τῆς Πολωνίας)	7,6	0,44 »
Αὐστρία	22,9	0,60 »

I. Π. Ε

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΚΟΠΑΡΑΓΩΓΗ.

Ἡ ὑπό τινων ὑποστηριχθεῖσα ἰδέα, ὅτι ἡ πρώτη συκὴ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, φαίνεται μοι τόσῳ ἀμφίβολος, ὅσῳ μαρτυρεῖ ἡ ταυτότης τοῦ ἡμετέρου κλίματος πρὸς πολλὰ ἄλλα ὑπὸ τὸ αὐτὸ περίπου γεωγραφικὸν πλάτος. Οὐδέ δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ Ἰουδαϊκὴ συκὴ, τὴν ὁποίαν ἀπεξήρανε ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ἦτο Ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Τὸ ἀκριβὲς εἶναι ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰς με-

σημβρινὰς γώρας καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῶν τρώγουσι τὸν ἀργαῖον καρπὸν τοῦ νωπὸν, καταδικάζοντες τοὺς ξένους εἰς τὴν ξηροφαγίαν. Ὅτι καθ' ὅλους τοὺς λόγους πρόκειται περὶ ὑγιεινῆς τροφῆς, κατὰ τοῦτο ἡ πείρα ὄλων τῶν αἰώνων εἶναι σύμφωνος. Ἄς προστεθῇ καὶ ἡ ἰδέα τῶν συκοφάγων Πυθαγορείων, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι ἡ χρῆσις τῶν σύκων ἐμπεδώνει τὴν ἠθικὴν καὶ ὑποκινεῖ τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας.

Χωρὶς περαιτέρω πολυπραγματούνης εἰς τὴν θεωρητικὴν ταύτην ἐννοίαν, δὲν γνωρίζω ἄλλον καρπὸν ἀμιχθέντα εἰς τὰς κοινωνικὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὸσαύτης ἐπίτασεως ὅσον ὁ τῆς συκῆς. Ὁ συκοφάντης εἶναι δημιουργημὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀνήκει μάλιστα εἰς τὸ ἐκλεκτότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὴν Ἀττικὴν. Ἠρξισεν ἀπὸ τῆς καταδείξεως τῶν παρανόμως ἐξαγόντων τὰ Ἀθηναϊκὰ σύκα (σῦκον-φαίνω) καὶ ἐτελείωσεν εἰς τὸν τρόμον παντὸς τιμίου ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον τὸ νέον συκοφατικὸν ἐπάγγελμα ἐνωρὶς περιέλαβε. Καθὼς λέγει ὁ Ἀθηναῖος (Γ', 74) «οὐδ' ἐξάγεσθαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς τὰς ἀπ' αὐτῶν γινόμενας ἰσχάδας, ἵνα μόνον ἀπολαύσιεν οἱ κατοικοῦντες· καὶ ἐπεὶ πολλοὶ ἐνεφανίζοντο διακλέπτοντες, οἱ τούτους μηνύοντες τοῖς δικασταῖς ἐκλήθησαν τότε πρῶτον συκοφάνται.» Προσθέτουσι δὲ οἱ ἐτυμολόγοι, ὅτι «καλλίστων ὄντων τῶν Ἀθηναίων σύκων καὶ διὰ τοῦτο κωλυόντων ἐξάγειν αὐτὰ (ἐκ τῆς Ἀττικῆς), ἐκλεπτον αὐτὰ τινὲς καὶ ἐξῆγον ἔξω, τοὺς δὲ μυνύοντας καὶ φαίνοντας τοὺς ἐξάγοντας, ἀπεδέχοντο μὲν, ἐξ ὧν δὲ ἐπραττον, συκοφάντας ὠνόμασαν· συνέβη δὲ καὶ τοὺς ὀπωσοῦν κατηγοροῦντας τινος φιλαπεχθημόνως, οὕτω προσαγορεύεσθαι.»

Ἐν τούτοις εἰς τὸ πείσμα ὄλων τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς συκοεξαγωγῆς, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ τράπεζα τοῦ Πέρσου βασιλέως ἐγένωσκε τὰς ὠραιότερας τῶν Ἀττικῶν ἰσχάδων καὶ ὅτι, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἀθηναῖον (ΙΔ', 67), ὁ ἐκλεκτὸς οὗτος καρπὸς δὲν εἶναι ἀλλότριος πρὸς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου· «εἰσενέγκαντος γὰρ ποτε τῶν εὐνούχων τινὸς ἐν τοῖς λοιποῖς τραγῆμασιν ἰσχάδας Ἀττικὰς, ἐρωτῆσαι (τὸν Ξέρξην) ποδαπαί εἰσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθετο ἐξ Ἀθηναίων, τοῖς ἀγορασταῖς ἐκέλευεν ὠνεῖσθαι, ἕως ἂν ἐξουσία γένηται αὐτῷ λαμβάνειν ὅταν ἐθέλη, καὶ μὴ ἀγοράζειν. Λέγεται δὲ τὸν εὐνούχον ἐπίτηδες τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα αὐτὸν ὑπομνήσῃ τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατείας.» Τοιοῦτοι πάντοτε οἱ αὐλικοί. Αἱ ἐρεθιστικαὶ ιδιότητες αὐτῶν ὡς καὶ αἱ

άρπακτικαί τῶν μεγάλων Βασιλέων εἶναι τόσον ἀρχαῖαι, ὅσον καί αἱ ἰσχυράδες τῶν Ἀθηναίων.

Ἐάν ἀπό τῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης περιόδου μεταβῶμεν εἰς τὴν τελευταίαν καθ' ἡμᾶς τεσσαρκονταετίαν, ἡ ἐξαγωγή τῶν Ἑλληνικῶν σύκων, εἶναι τόσῳ ἐλευθέρα, ὅσῳ ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ ἔσχατος τῶν συκοφάγων κατοίκων τῶν πλησιεστέρων πρὸς ἡμᾶς τριῶν αὐτοκρατοριῶν, τῆς Αὐστριακῆς, Ῥωσικῆς καὶ Τουρκικῆς, αἵτινες ὑπὸ γενικὴν ἐποψίν εἶναι αἱ σπουδαιότεραι καταναλώτριαι τῶν Ἑλληνικῶν σύκων. Ἐπὶ 205308 στατήρων ἐξαγωγῆς τοῦ 1872, ἡ μὲν Αὐστρία κατηνάλωσε 132237, ἡ δὲ Ῥωσσία 33290, ἡ δὲ Τουρκία 14934. Μόλις ἀπολείπονται, ἐκ τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς, 3917 στατήρες διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ 910 διὰ τὴν Ἰταλίαν, Ῥωμουνίαν, Αἴγυπτον καὶ Γαλλίαν.

Αἱ ἐπὶ τῆς συκοπαραγωγῆς εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου Θησαυροῦ τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν ἔγγειον ἢ εἰς τὴν τελωνιακὴν τοῦ προϊόντος φορολογίαν. Κατὰ τὸν φορολογικὸν π. χ. νόμον τῆς 23 Μαρτίου 1874 μεταξὺ τῶν προϊόντων, τῶν ὁποίων ὁ ἔγγειος φόρος καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικαρπίας εἰσπράττονται εἰς τὰ τελωνεῖα, λογίζονται καὶ τὰ σῦκα φορολογούμενα κατὰ τὴν ἐξαγωγήν ἢ τὴν διὰ θαλάσσης μεταφορὰν ἐπὶ μιᾷ καὶ ἡμισείᾳ δραχμῇ κατὰ στατήρα. Κατὰ τὸν πρῦπολογισμὸν τοῦ 1873 τὸ ἐντεῦθεν πηγάζον εἰσόδημα τῆς ἐπικρατείας προσδιωρίσθη εἰς 440000 δρ. ἐξ ὧν αἱ 200000 ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐθνικοῦ δικαιοκινήτων σύκων τῶν ἐπαρχιῶν Καλαμῶν, Μεσσηνίας, Ἐπιδαύρου, Λιμηρᾶς καὶ Πυλίας. Ἐν γένει τὸ σπουδαιότερον τῆς Ἑλληνικῆς συκοπαραγωγῆς μετετέθη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς εἰς τὴν νεωτέραν ἀνατολικομεσημβρινὴν Πελοπόννησον. Καὶ μεταξὺ τῶν Κυκλάδων ἡ ἄλλοτε περίφημος διὰ τὰ ὠραῖα σῦκα τῆς Νάξου ἐπὶ μικροῖς νῦν σχετικῶς συναγωνίζεται πρὸς τὴν Τήνον, Ἀνδρον κλπ.

Ἴνα δοθῇ γενικὴ τις ἔννοια περὶ τοῦ κλάδου τούτου τῆς δένδροκομικῆς τοῦ ἔθνους ἐργασίας, χρησιμώτατος εἶναι ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν συκοεξαγωγῆς εἰς βᾶρος καὶ ἀξίαν. Ἐπὰν εἰς τὰ ὀλίκα κατ' αὐτὸν ποσὰ προσεθῇ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατὰ τόπους, εἰς νωπὰ καὶ ξηρὰ σῦκα, κατανάλωσις, ἡ εἰκὼν θέλει μὲν εἶσθαι πλήρης, ἔχει ὅμως πολλὴν τῆς φαντασίας ἀνάγκην. Διὰ τὸ προκείμενον θέμα ἀρκεῖ ἡ ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐξαγωγικοῦ ἡμῶν ἐμπορίου ποιότητος τῶν σύκων διότι κατέχουσι ταῦτα τὴν τε-

τάρτην μὲν θέσιν κατὰ τὰ ἔτη 1869, 1870, 1871 καὶ 1872 τὴν πέμπτην δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1873. Ἡ παρατήρησις αὕτη δικαιολογεῖ τὴν ἐπὶ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν τῆς ἀπὸ 1869 — 73, συκοεξαγωγῆς προσοχὴν :

Ἔτη	Στατήρες	Δραχμαὶ	Ἔτη	Στατήρες	Δραχμαὶ
1864	409163	1336360	1869	452387	2286060
1865	410646	1574303	1870	412749	1702730
1866	403515	1646422	1871	207067	3114753
1867	438266	1852680	1872	205308	3560008
1868	435549	2271610	1873	444013	2735827
ὅλον	597439	8651374	ὅλον	818524	13399408

Ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς προκειμένης δεκαετίας εἰς δύο ἴσα τμήματα παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον ὑπάρχει μεγίστη τῶ ὄντι πρόοδος. Ἀπὸ 597 χιλ. στατήρων κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν, ἐξήγαγεν ἡ δευτέρα 818 χιλ. καὶ ἀπὸ $8\frac{5}{10}$ ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἀξίαν τῆς πρώτης πενταετίας, ἐδημιούργητεν ἡ δευτέρα ὑπὲρ τὰ $13\frac{3}{10}$. Ἐπὶ τοῦ ὅλου γεωργικῆ βιομηχανία, εἰσάγουσα ἐν τῷ τόπῳ, διὰ τῆς μικροτέρας σχετικῶς παραγωγικῆς δαπάνης ἐντὸς δέκα ἐτῶν, 22 ἑκατομμύρια δραχμῶν, μέσος ὄρος πλέον τῶν $2\frac{1}{2}$ ἑκατομ. κατ' ἔτος, κατέχει ἀναμφισβητήτως σπουδαιοτήν βαθμίδα εἰς τὴν κλίμακα τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ἡ περαιτέρω τελειοποίησις τοῦ γεωργικοῦ τούτου κλάδου συνδέεται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν βελτίωσιν τοῦ εἴδους τῶν σύκων καὶ τῆς τεχνικῆς διὰ τὸ ἐμπόριον προπαρασκευῆς αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν πρὸς οὓς ἡ ἡμετέρα συκοπαραγωγή συναγωνίζεται ἐν ταῖς ξέναις ἀγοραῖς. Τὰ ὠραιότερα τῶν σύκων ὀφείλονται εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰονίας. Εἶναι μέγαλο, στρογγυλὰ καὶ ὑποκίτρινα. Ἡ γλυκύτης καὶ ἡ λεπρότης αὐτῶν ἔχουσι τι ἀληθῶς ἔξοχον. Τὸ δὲ ἐμπόριον τὰ γνωρίζει ὑπὸ τρεῖς ἰδιαιτέρας ποιότητος καὶ τὰ μεταβιβάζει ἀπὸ τῆς Σμύρνης εἰς Ἀγγλίαν κυρίως, Ὁλλανδίαν καὶ Αὐστρίαν. Ἀπέναντι τῶν σύκων τούτων τὰ Ἑλληνικὰ ἔχουσι τι σκληρόν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, καθυστεροῦσι κατὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἐν γένει ἀποτελοῦσιν ὑποδεέστερον εἶδος. Ἔϊνος ἕνεκα δὲν καλλιεργοῦνται κατὰ τὰς τερπνάς τῆς Μεσσηνίας ἀκτὰς τὰ ἐπὶ τῶν Ἰονικῶν τοσοῦτον εὐδοκιμοῦντα; Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς διὰ τὴν ἐξαγωγήν προπαρασκευῆς τῶν Ἑλληνικῶν σύκων δεῖται ἰδιαιτέρας ἐπεξεργασίας. Ἀπανταχοῦ αἱ μέθοδοι μεταβάλλονται καὶ τελειοποιοῦνται. Ἀρά γε αἱ τῆς Ἑλληνι-

κῆς γεωργικῆς πρέπει νὰ μένωσι στάσιμοι; Ὁ τρόπος π. χ. τῆς ἐν κλιβάνοις ἀποξηράνσεως τῶν σύκων, ὁ ὅσον ἐν χρήσει κατὰ τὰς Κυκλάδας, υποβιάζει σημαντικῶς τὴν ποιότητα αὐτῶν. Ἡ ἐκλογή τῶν ὑγιῶν σύκων, ἡ ταχύτης περὶ τὴν ἡλιακὴν ἀποξήρανσιν αὐτῶν, ἡ καθαριότης καὶ ἡ τοποθέτησις τῶν ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐν γένει συκοεμπορίου.

Κατ' αὐτὸ ἐκτὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνταγωνίζονται πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύκα καὶ τὰ τῆς Δαλματίας, τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Πορτογαλλίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας. Μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν σύκων τὰ τῆς Γενοῦης διακρίνονται διὰ τὴν πρὸς τὰ Ἴονικὰ προσεγγίζουσαν γλυκύτητα αὐτῶν. Κατόπιν ἔρχονται τὰ Δαλματικά καὶ Γαλλικά, μικρὰ τὸ μέγεθος, λιανῶς γλυκὰ καὶ δυσκόλως ἀντέχοντα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ χρόνου. Ἀπέναντι τῶν σύκων τούτων τῆς Δυτικῆς Ἑυρώπης τὰ Ἑλληνικὰ δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις εἰς κριεττονας ὄρους συναγωνισμοῦ ὑπὸ μίαν ἐν τούτοις προϋπόθεσιν τὴν τῆς κατανοήσεως τῶν περιστάσεων τῆς εὐρείας τῶν καταναλωτῶν ἀγορᾶς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ δίδητε, πρέπει καὶ καλῶς νὰ δίδητε. Βελτιώσεις λοιπὸν τοῦ εἶδους τῶν σύκων, ἀναλόγως τῶν μεγίστων εὐκολιῶν τοῦ ἡμετέρου κλίματος, καὶ ἐκπολίτισις τῆς διὰ τὸ ἐμπόριον προπαρασκευῆς αὐτῶν, ἰδοὺ δύο συνθήκαι διὰ τὴν περαιτέρω εὐρωστωτέραν τῆς ἡμετέρας συκοπαραγωγῆς ἀνάπτυξιν.

ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ

Πρέπει ἄρα γε ἡ πρακτικὴ νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰ δόγματα τῆς θεωρίας, ἢ εἶναι ἀναπόφευκτον καὶ ἡ θεωρία νὰ ἐμπνέηται ἐκ τῶν κανόνων τῆς πρακτικῆς; Μεταξὺ τῶν μεγάλων θεμάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἐπὶ τῶν ὁποίων δίστανται ἀπ' ἀλλήλων οἱ πρακτικῶς τὰ πράγματα διαχειριζόμενοι καὶ οἱ θεωρητικῶς αὐτὰ ἐπισκοποῦντες, ἡ διεθνὴς ἐμπορικὴ πολιτικὴ κατέχει κυριωτάτην θέσιν. Ἐνῶ δὲ ἡ θεωρητικὴ ἐλευθερία ποιεῖ καθ' ἑκάστην νέας προόδους εἰς τὸ εὐρὺ στάδιον τῆς πολιτικῆς ταύτης, ἡ καθολικὴ τῆς ἐπιστήμης ἀνάπτυξις ἐπιβάλλει τὴν ἐπίσκεψιν εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ ἀντίπαλα στρατόπεδα.

Τοιοῦτοτρόπως ἐλπίζω, ὅτι ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις εὐχαρίστως θέλει φιλοξενήσῃ τὰς ἐπομένους μέσας, τρόπον τινὰ, ιδέας, τὰς ὁποίας δανείζομαι ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ πρωτοτύπου διανοίας τοῦ List.

— Λαοὶ πτωχοὶ, ἀσθενεῖς καὶ βάρβαροι ὀφείλουσι κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῶν συστήματος τὸν ὁποῖον κατόπιν ἀπέκτησαν πλοῦτον καὶ ἰσχύν. Ἀφ' ἑτέρου ἄλλοι ὑπέρλαμπροι λαοὶ ἐπεσκιάσθησαν διὰ τὴν ἔλλειψιν ὀρθοῦ ἐμπορίας συστήματος. Ὑπῆρξαν μάλιστα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν ὑπαρξίν, διότι πρὸ πάντων τὸ ἐμπορικὸν αὐτῶν σύστημα δὲν ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν.

Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον περιβάλλεται καθ' ἑκάστην διαφέρον ἐπικρατέστερον. Διότι ὅσω ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μεγαλοφυΐα τῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν βιομηχανικῶν τελειοποιήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ πρόοδος βαδίζουσι ταχέως, ὅσω μεγαθύνεται μὲν ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν στασίμων καὶ τῶν προοδευτικῶν ἐπικρατειῶν, ἐπιτείνεται δὲ ὁ κίνδυνος τῆς ὀπισθοδρομήσεως. Ἐὰν πρότερον ἦσαν ἀναγκαῖοι ὀλόκληροι αἰῶνες διὰ τὸ μονοπώλιον τῆς κυριωτάτης ἄλλοτε περὶ τὰ ἔρια βιομηχανίας, ἤρκεσαν κατόπιν δεκάδες τινὲς ἐτῶν διὰ τὴν πολλῶ σπουδαιότεραν περὶ τὸν βάμβακα βιομηχανίαν, ὀλίγα δὲ μάλιστα ἔτη διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἵνα ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν ἅπασαν τὴν λινοβιομηχανίαν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑυρώπης.

Ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐποχῇ εἶδεν ὁ κόσμος ἄλλην ἐπικρατείαν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν, διαθέτουσαν ὅσον ἄπειρα μέσα ὅσα ἡ σήμερον βασιλεύουσα Ἀγγλικὴ, ἀκολουθοῦσαν σύστημα ὅσον συνεπὲς καὶ μετερχομένην τοσαύτην δραστηριότητα εἰς συγκέντρωσιν παρ' ἑαυτῇ τῆς χειροτεχνικῆς βιομηχανίας, τοῦ μεγάλου ἐμπορίου, τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν, καὶ εἰς ὑποταγὴν ὅλων τῶν λαῶν, ὡς ἄλλων Ἰνδῶν, ὑπὸ τὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν αὐτῆς ζυγόν.

Ἀπέναντι τῆς βιομηχανικῆς ταύτης καὶ ἐμπορικῆς ἐπιδρομῆς οἱ πρακτικοὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἄνδρες ἐμόρφωσαν ἰδιαιτέρον σύστημα ὑπερασπίσεως, δανεισθέντες πολλὰ ἐκ τῶν περὶ προστασίας τῆς ἐγχωρίου ἐργασίας ἰσχυσάντων κατὰ τοὺς προτέρους αἰῶνας δογμάτων. Ἀνταγωνι

σμός λοιπόν μεταξύ θεωρίας και πρακτικής, κατά τὸν ὁποῖον παρίσταται ἡ ἐξῆς ἀπορία:

Εἶναι λογικὸν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἡ μὲν θεωρία, διὰ τῆς ἀπεριορίστου δυνάμεως τῆς διανοίας τῆς, ἀπανταχοῦ ἀκριβῶς ἀνεγνώρισε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ πρακτικὴ, ἐν τῇ ἐπίσης ἀπεριορίστῃ διανοητικῇ αὐτῆς ἀσθενείᾳ, μὴ δυνήθεισα νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὑπὸ τῆς πρώτης ἀνακαλυφθείσας καὶ διακηρυχθείσας ἀληθείας, ἐξακολουθεῖ ἐπὶ γενεᾶς ὀλοκλήρους νὰ ἐκλαμβάνῃ προφανεῖς πλάνας ἀντὶ ἀληθειῶν; Μήπως οἱ πρακτικοί, μεθ' ὅλην τὴν ἐν γένει προσήλωσιν αὐτῶν πρὸς τὸ ὑπάρχον, ἀνθίστανται τόσον σταθερῶς κατὰ τῆς θεωρίας, διότι αὕτη προσκραβεῖ εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Ἐὸ ἀκριβές εἶναι ὅτι ἡ ἀντίδρασις μεταξύ θεωρίας καὶ πρακτικῆς, ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον σφάλμα τῶν θεωρητικῶν ἀνδρῶν, ἐφ' ὅσον καὶ τῶν πρακτικῶν. Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία πρέπει ἐπὶ τῆς διεθνοῦς ἐμπορίας νὰ ἀντλή τὰ μαθήματά της ἐν τῇ πείρᾳ, νὰ συνδυάζῃ τὰ ὅποια συνιστᾷ μέσα πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος, πρὸς τὴν εἰδικὴν κατάστασιν ἐκάστου λαοῦ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παραγνωρίζῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἐν γένει ἀνθρωπότητος, ἡ φιλοσοφία ἐπιζητεῖ τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσέγγισιν τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλλήλα, τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀποσκοράχισιν τοῦ πολέμου, τὴν ἐμπέδωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ νῦν δικαίου τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ ὁμοσπονδικὸν μεταξύ αὐτῶν δίκαιον, τὴν ἐλευθερίαν τῶν μεταξύ τῶν λαῶν σχέσεων, τόσον ἐν τῇ ἠθικῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ ὕλικῇ τάξει, τέλος τὴν ἐνωσιν ὅλων τῶν λαῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ δικαίου, ἤτοι τὸν παγκόσμιον συνεταιρισμόν.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν τοῦ συμφέροντος ἰδιαιτέρως τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ λαοῦ, ἡ πολιτικὴ ἐπιζητεῖ, ἀπ' ἐναντίας, ἐγγυήσεις τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διαρκείας του, μέτρα ἐπιτήδεια, εἰς ἐπίσπευσιν τῆς προόδου αὐτῶν ἐν τῷ πολιτισμῷ, τῇ εὐπορίᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ, τελειοποίησιν τῆς κοινωνικῆς του καταστάσεως διὰ τὸ τέλος τῆς καταρτίσεως αὐτοῦ εἰς σῶμα τελέως καὶ ἁρμονικῶς ἀνεπτυγμένον καθ' ὅλα του τὰ μέρη, πλήρες καθ' ἑαυτὸ καὶ πολιτικῶς ἀνεξάρτητον.

Ἡ ἱστορία, ἀφ' ἑτέρου, ὑποστηρίζει ἀνευδοιάστως τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέλλοντος, διδάσκουσα πῶς, καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς, ἡ ὕλικὴ καὶ διανοητικὴ πρόοδος διετέλεσε συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἐκτάσεως τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων. Πλὴν συγχρόνως ἡ ἱστορία δικαιολογεῖ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐθνικότητος, διδάσκουσα πῶς ἀπωλέσθησαν ὅσα ἔθνη δὲν ἠγρύπνησαν ἱκανῶς ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν, πῶς τὸ ἐντελῶς ἐλεύθερον ἐμπόριον μετὰ χωρῶν, μᾶλλον προκεχωρημένων, πῆρξεν ὠφέλιμον μὲν εἰς λαοὺς τρόπον τινὰ ἀρχαίους, ἅμα ὅμως οὗτοι ἐποιήσαντο βήματά τινα πρὸς τὰ ἐμπρὸς, τότε δὲν ἠδυνήθησαν εἰμὴ διὰ περιορισμῶν τινῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐμπορίῳ αὐτῶν νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω καὶ νὰ συνάντησωσιν ἐκείνους οἱ ὅποιοι προεπορεύθησαν. Ἐπίσης διδάσκει ἡ ἱστορία τὸ μέσον τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς.

Ἄλλ' ἡ πρακτικὴ καὶ ἡ θεωρία συνηγοροῦσιν ἀποκλειστικῶς ἡ μὲν ὑπὲρ τῶν ἰδιαιτέρων ἀπαιτήσεων τῆς ἐθνικότητος ἡ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀπολύτων ἀξιώσεων τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ.

Ἡ πρακτικὴ ὑποπίπτει εἰς βαρὺν ἀμάρτημα, ὑποστηρίζουσα ἀπολύτως καὶ γενικῶς τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν ἐμπορικῶν περιορισμῶν, διότι ὑπῆρξαν οὗτοι ὠφέλιμοι καὶ ἀναγκαῖοι παρά τισι τῶν ἐθνῶν καὶ κατ' ἰδιαιτέρας περιόδους τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Δὲν βλέπει ἡ πρακτικὴ ὅτι οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ἦσαν ἀπλῶς μέσα καὶ ὅτι μόνη ἡ ἐλευθερία εἶναι ὁ σκοπός. ἔχουσα ἡ πρακτικὴ ἐνώπιόν της τὸ ἔθνος καὶ οὐχὶ τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ παρὸν καὶ οὐδεποτε τὸ μέλλον, εἶναι ἀποκλειστικῶς πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ, στερεῖται τῆς ἀνωτέρας φιλοσοφικῆς ἐπόψεως καὶ ἀγνοεῖ τὴν κοσμοπολιτικὴν τάσιν.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ θεωρία, ὅποιαν τὴν ὠνειρεύθη ὁ Quesnay καὶ τὴν διεμόρφωσεν ὁ Adam Smith, ἐμπνέεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν κοσμοπολιτικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ μέλλοντος καὶ μάλιστα τοῦ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένου. Ὁ παγκόσμιος συνεταιρισμὸς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν, ἰδέαι ἴσως μετὰ αἰῶνας πραγματοποιήσιμοι, θεωροῦνται ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀπὸ τοῦδε κατορθωταί. Παραγνωρίζουσα τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐθνικότητος, ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἔθνους καὶ ἐπομένως τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἔθνους

ὕπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐν τῷ ἀποκλειστικῷ κοσμοπολιτισμῷ αὐτῆς, ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ εἶναι τοῦ γένους ὁλοκλήρου, οὐδέποτε τὸ ἔθνος καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τούτου, ἀποστρέφεται τὴν πολιτικὴν καὶ καταδικάζει τὴν πείραν καὶ τὴν πρακτικὴν ὡς θέματα τετριμένα. Μὴ ὑπολογίζουσα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πέραν τῶν ἰδιαιτέρων τάσεών της, ἀγνοεῖ ἢ θεωρεῖ ἢ παραμορφώνει τὰ πολεμοῦντα τὸ σύστημά της μαθήματα τῆς ἱστορίας, εὐρίσκει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀρνηθῇ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐμπορικῆς ἐν γένει πολιτικῆς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ, παρὰ πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ταύτης καὶ οὐχὶ δι' αὐτῆς.

Ἄλλ' ἐν τῇ ζωῇ τῶν λαῶν καθὼς καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀτόμων ὑπάρχουσι δύο ἰσχυρόταται δυνάμεις πρὸς περαιτέρω ἐπέκτασιν τῶν ὀρίων τῆς καθολικῆς προόδου. Αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἡ πείρα καὶ ἡ ἀνάγκη. Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἢ συνενόησις τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς θεωρίας δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐτοπία. Καὶ ὅ,τι σήμερον θεωρεῖται ὑπὸ τῆς μὲν ὡς ἀκατόρθωτον ἢ ὑπὸ τῆς δὲ ὡς γελοῖον, ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρεθῇ τι ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν, ἢ ἐκατέρωθεν νὰ προστεθῇ τέως ἄγνωστον, ὅπως καταρτισθῇ σύνολον ἐφαρμογῆς ἱκανοποιοῦν τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ὕλης, αἵτινες, καθ' ὅσον ἀναπτύσσεται τὸ φῶς, κατὰ τοσοῦτον ἐξηγοῦνται σαφέστερον καὶ ἐπιβάλλονται ἀπὸ κοινοῦ ἀποτελεσματικώτερον ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Αρ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Τὸ ἔτος 1875 φεύγει δραμαῖον πρὸς τὸ εὐρὺ παρελθόν. Οὐδεὶς δύναται νὰ σταματήσῃ τὸ ἔρμα τοῦ χρόνου. Μακάριοι ἄσσοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου δὲν καταπατηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ.

— Ἴδού εὐχὴ διὰ πᾶσαν ὑπαρξιν, ἀτομον λέγεται αὕτη, οἰκογένεια, πόλις ἢ ἔθνος. Καὶ ἡ Ἑλλὰς πῶσα προσδοκᾷ ἐκ τῶν τυχῶν τοῦ 1876! Ἐὰν προηγήται ἡ ἐμπέδωσις τῆς συνταγματικῆς καὶ οἰκονομικῆς μηχανῆς της, οὔτε βῆμα καθυστερεῖ τὸ ἐθνικὸν μαγαλεῖόν της.

Ἐν Ἀθήναις, 1 Ἰανουαρίου 1876.